

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra filozofie a společenských věd

Problematika trestu smrti

Bakalářská práce

Autor: Jana Tomková
Studijní program: Specializace v pedagogice (Bc. učitelství)
Studijní obor: Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání,
český jazyk se zaměřením na vzdělávání
Vedoucí práce: JUDr. Miroslav Antl
Oponent práce: JUDr. et Mgr. Filip Rigel, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor: Jana Tomková
Studium: P19P0379
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Český jazyk a literatura se zaměřením na vzdělávání, Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání

Název bakalářské práce: **Problematika trestu smrti**

Název bakalářské práce AJ: The issue of death penalty

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Ve své práci se budu věnovat problematice trestu smrti. Zaměřím se na vysvětlení základních pojmů týkajících se této problematiky, na historii trestu smrti v českých zemích, stručnou historii v zahraničí a způsoby jeho provedení. Také zmíním konkrétní případy trestů. V praktické části, pomocí dotazníku, bych se chtěla zaměřit na názor společnosti na trest smrti a jeho znovuzavedení v České republice.

- 1) BEST, Cornelia C. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. Brno: Doplněk, 1996. ISBN 80-85765-56-X.
- 2) MONESTIER, Martin a Jindřich FRANCEK. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 3. Přeložil Vladimír ČADSKÝ. Praha: Rybka, 1999. ISBN 80-242-0234-4.
- 3) SCHREIBER, Hermann. *Trest smrti v dějinách lidstva*. Praha: Naše vojsko, 2008. ISBN 978-80-206-0975-5.

Garantující pracoviště: Katedra filosofie a společenských věd,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: JUDr. Miroslav Antl

Oponent: Mgr. et Mgr. Michal Rigel, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 13.2.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla všechny materiály a použitou literaturu.

Datum:

Podpis studenta:

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce panu JUDr. Miroslavu Antlovi za pomoc, rady, poskytnuté materiály a čas, který mi během psaní práce ochotně věnoval.

Anotace

TOMKOVÁ, Jana. *Problematika trestu smrti*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2022. 58 s,

Bakalářská práce se zabývá problematikou trestu smrti. Teoretická část stručně shrnuje historii tohoto trestu v českých zemích a ve světě, zabývá se způsoby, které byly nebo stále jsou využívány, srovnává trest odnětí svobody na doživotí a absolutní trest. Dále se věnuje přijatelnosti trestu smrti a s ní spojenými argumenty. Empirická část se zabývá názorem dotazované skupiny na případné znovuzavedení trestu smrti.

Klíčová slova: trest smrti, odnětí svobody na doživotí, spravedlnost, trest výjimečný

Annotation

TOMKOVÁ, Jana. *The issue of death penalty*. Hradec Králové: The Faculty of Education in Hradec Králové, 2022. 58 p. Bachelor thesis.

This bachelor's thesis deals with the issue of death penalty. The theoretical part briefly summarizes the history of this punishment in the Czech lands and in the world, deals with the ways that have been or still are used, compares life imprisonment and death penalty. It also deals with the acceptability of the death penalty and the arguments associated with it. The empirical part deals with the opinion of the interviewed group on the possible reintroduction of this type of punishment.

Keywords: death penalty, life imprisonment, justice, exceptional punishment

OBSAH

ÚVOD.....	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1 DEFINICE TRESTU.....	9
2 HISTORIE TRESTU SMRTI V ČESKÝCH ZEMÍCH.....	11
2.1 Od prvních písemných dokladů	11
2.2 Období husitské	12
2.3 Období stavovské.....	12
2.4 Období absolutismu	13
2.5 1848–1918.....	14
2.6 1918–1938.....	14
2.7 Protektorát Čechy a Morava	15
2.8 1945–1948.....	15
2.9 1948–1990.....	16
3 HISTORIE TRESTU SMRTI VE SVĚTĚ.....	17
3.1 Způsoby popravení.....	17
3.1.1 V rukou božích.....	18
3.1.2 V rukou katových.....	19
3.1.3 Popravčí stroje	20
4 STÁLE UŽÍVANÉ ZPŮSOBY POPRAVY	22
5 TREST ODNĚTÍ SVOBODY NA DOŽIVOTÍ VERSUS TREST SMRTI	23
5.1 Kritika absolutního doživotí	23
5.2 Alternativy trestu smrti přípustné v ČR.....	24
5.3 Podmínky uložení trestu odnětí svobody na doživotí	24
5.4 Odsouzení k nejvyšším trestům v roce 2022	25
6 PŘIJATELNOST A LEGITIMNOST ABSOLUTNÍHO TRESTU	27

6.1	Názory proti trestu smrti	27
6.1.1	Právo na život	28
6.1.2	Popravení nevinného.....	29
6.1.3	Nefunkčnost odstrašujícího efektu.....	29
6.1.4	Trest smrti jako politický prostředek	30
6.1.5	Prostředek potrestání diskriminované skupiny	30
6.1.6	Msta, nikoli náprava	31
6.2	Názory podporující trest smrti	31
6.2.1	Ochrana před opakováním činu	32
6.2.2	Ekonomická nákladnost.....	32
II.	EMPIRICKÁ ČÁST	34
7	DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ TÝKAJÍCÍ SE NÁZORU SPOLEČNOSTI NA TREST SMRTI	34
7.1	Cíl průzkumného šetření a hypotézy.....	34
7.2	Metodologie	35
7.3	Charakteristika zkoumané skupiny	36
8	NÁZOR SPOLEČNOSTI NA ZNOVUZAVEDENÍ TRESTU SMRTI.....	38
9	NÁZOR SPOLEČNOSTI NA ARGUMENT ZASTRAŠENÍ	41
10	OBAVY SPOJENÉ SE ZNOVUZAVEDENÍM TRESTU SMRTI	42
11	ZPŮSOB EXEKUCE	46
12	ABSOLUTNÍ DOŽIVOTNÍ TREST VERSUS TREST SMRTI.....	48
13	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ	50
	ZÁVĚR	51
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	53
	SEZNAM GRAFŮ	57
	SEZNAM PŘÍLOH.....	58

ÚVOD

Absolutní trest neboli trest smrti provází lidstvo od samého počátku a má za sebou bohatou historii. Každá společnost se potřebuje jistým způsobem bránit před nebezpečnými zločinci a vrahy, čemuž po dlouhá staletí trest smrti sloužil, v některých zemích dokonce stále slouží. Této myšlenky ochrany společnosti však bylo v minulosti také zneužíváno, můžeme zmínit například v politické procesy v 50. letech 20. století nebo období nacistické okupace. Trest smrti v naší zemi byl na začátku 90 let 20. století zrušen, může se tak zdát, že se jedná o neaktuální téma, které je pro dnešní vyspělou společnost zcela tabu, ale není tomu tak. Některé zločiny v nás stále vyvolávají pocit zadostiučinění pachateli, jímž by v některých případech trest smrti opravdu byl. Stejně jako každá problematika, i tato má dvě strany, jednu reprezentují zastánci, druhou odpůrci, ať mluvíme o odborné, či široké veřejnosti. Při argumentaci velmi záleží na hodnotách, které jednotlivci uznávají či na tom, zda se ve svém životě setkali se závažným trestným činem, ať v roli oběti nebo pachatele. I když není při dnešních právních úpravách zanesení trestu smrti do trestního zákoníku možné, je zajímavé sledovat statistické údaje veřejného mínění, které jsou vydávány téměř každý rok. Podpůrci absolutního trestu mají totiž stále nepatrnou převahu.

Bakalářská práce ve stručnosti shrne historii absolutního trestu na našem území, popíše způsoby, jimiž byl/je prováděn. Porovná funkci trestu odnětí svobody na doživotí ve formě, která je dnes uzákoněna s absolutním trestem. V neposlední řadě se bude zabývat argumenty retencionistů (podpůrců) a abolicionistů (odpůrců),

Empirická část si klade za cíl zjistit názor občanů na případné znovuzavedení trestu smrti, jejich postoje a pohledy na jeho přijatelnost/nepřijatelnost. Jedná se o kvantitativní výzkum, který klade respondentům otázky ohledně obav spojených se znovuzavedením trestu. Výstupem bude ověření předem stanovených hypotéz. Tato část bude založena na dotazníkovém šetření, které se skládá z 20 otázek. Pro větší přehlednost budou data zpracována do grafů, které doplním komentářem.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DEFINICE TRESTU

Pro uvedení do celé problematiky je nejprve důležité zabývat se trestem jako takovým. Trest v obecném slova smyslu, jak uvádí Slovník spisovného jazyka českého, definujeme jako odplatu za proviněná postihující provinilce zpravidla nějakou újmou.¹

Pro trestněprávní vymezení jsou H. L. A. Harta, kterého uvádí Lata ve své publikaci, podstatné následující body, jimiž je trest charakterizován:

- zahrnuje bolest, či jiný následek obvykle pokládáný za nepříjemný
- je ukládán za přešůpek proti právním normám
- je ukládán skutečnému či alespoň předpokládanému pachateli za jeho skutek
- je vykonán (proveden) jinou osobou, než je pachatel
- je uložen a vykonán autoritou ustanovenou právním systémem, proti kterému byl spáchán přešůpek²

Druhy trestů v ČR

Seznam všech možných trestů nabízí § 52 trestní zákoníku. V ČR existuje celkem 13 druhů trestů, které je možné uložit, konkrétně to jsou:

- *odnětí svobody*
- *domácí vězení*
- *obecně prospěšné práce*
- *propadnutí majetku*
- *peněžitý trest*
- *propadnutí věci*
- *zákaz činnosti*
- *zákaz držení a chovu zvířat*
- *zákaz pobytu*
- *zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce*

¹ Ústav pro jazyk český ČSAV. Trest. In: *Slovník spisovného jazyka českého*, 2011. [online]

² LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. Praha: LexisNexis, 2007, 114 s. ; 21 cm. ISBN 978-80-86920-24-5. s. 6

- *ztráta čestných titulů nebo vyznamenání*
- *ztráta vojenské hodnosti*
- *vyhoštění³*

³ Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. Oddíl 4, §52. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009.

2 HISTORIE TRESTU SMRTI V ČESKÝCH ZEMÍCH

Právo bylo zpočátku nepsané, založené na zvykové tradici, poté se ho ujímá šlechta a nakonec je nezbytné, aby do sporů zasahovali soudci. Exekuce v českých zemích velmi často hrály nezastupitelnou roli ve vývoji společnosti. „*Husitské války, jež vzplály po popravě Jana z Husi, exekuce na Staroměstském náměstí, klestící cestu pro habsburskou nadvládu, popravy českých vlastenců za nacistické okupace – to jsou zlomové okamžiky, které formovaly osud celého národa.*“⁴

2.1 Od prvních písemných dokladů

Je zřejmé, že trest smrti jako takový byl společností využíván od nepaměti. V období Velkomoravské říše právo fungovalo na obyčejovém základu, existovala právní úprava tzv. *Zákon sudnyj ljudem*, která plnila spíše funkci doplňkovou.⁵ Po zániku Velkomoravské říše přebírá do svých rukou vše rod Přemyslovců.

První dochované písemné zmínky o trestu smrti pochází z 11. století. Trest byl používán hlavně jako odplata pachatelů, která bývala velmi krutá, protože zahrnovala mučení. Jedním z jeho hlavních účelů bylo prosazování zájmů šlechty, což nám dokazuje například spor ve 12. století mezi Přemyslovcem a Vršovci, při kterém se kníže Svatopluk rozhodl pro vyvraždění celého rodu kvůli jeho údajné spolupráci s Poláky.⁶

V této době byl hlavním soudcem panovník, který rozhodoval o vojenské, správní, finanční i zákonodárné moci. K rozhodnutí o závažných činech si panovník zval dvorský sjezd a pro všechny obyvatele země existoval dvorský soud. Později, v druhé polovině 13. století, se začne formovat zemský soud, kterým se soudnictví osamostatňuje.⁷ V předhusitské době dochází k přenosu hrdelněprávní moci z panovníka na královská města a pozemkové vrchnosti. Roku 1337 vydává Jan Lucemburský některým městům

⁴ NOVÝ, Jan. Veřejné popravy v českých dějinách. In: *Nejznámější veřejné popravy v dějinách*. Frýdek-Místek: Alpress, 2009, 316 s. : il., portréty ; 21 cm. ISBN 978-80-7362-711-9. s. 251

⁵ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. dopl. vyd. Praha: Linde, 2003, 673 s. : il. ; 22 cm. ISBN 80-7201-433-1. s. 25

⁶ MONESTIER, Martin a Jindřich FRANCEK. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 3. Přeložil Vladimír ČADSKÝ. Praha: Rybka, 1999. ISBN 80-86182-39-8. s. 364

⁷ FRANCEK, Jindřich a Miroslav ANTL. *Zločin a trest v českých dějinách*. Rybka : Knižní klub, 1999, 461 s. : il. ; 24 cm. ISBN 80-242-0087-2. s. 15-16

hrdelní pravomoci a postupně tak vznikla hustá síť hrdelních soudů. Tresty smrti tak byly poměrně časté.⁸

2.2 Období husitské

Období husitské znamenalo úplné přerušení dosavadních správních orgánů a principů. Doba spojená s kritikou církve vedla k nepokojům, při nichž bylo využíváno božího zákona. Cílem hnutí bylo odstranění stavovských rozdílů před právem na základě přijetí čtyř pražských artikulů, jež se staly jádrem politického programu husitů.⁹ Kritika církve měla podobu kacířství, katolická církev se s herezí vypořádávala především inkvizičními soudy.¹⁰ Co se týče trestu smrti, husitské období tuto sankci oproti předchozímu podstatně omezilo.¹¹

2.3 Období stavovské

V tomto období dochází k postupnému obnovování soudních orgánů a také k rozvoji trestního práva. Existoval tzv. šlechtický zemský soud, který řešil závažnější majetkové spory i trestné činy, a menší zemský soud, který se zabýval méně závažnými činy. V polovině 16. století vznikl také tzv. apelační soud, k němuž byla směřována odvolání z ostatních soudů.¹² Velký důraz byl kladen na feudální vlastnictví, ze kterého vychází i jedna z nejznámějších exekucí této doby, a to usmrcení Dalibora z Kozojed, který příliš toužil po majetku.¹³

Trest byl stále vnímán jako odplata, neexistoval žádný ucelený systém. Mezi další časté tresty můžeme zařadit odnětí svobody, tělesné, majetkové a zneuct'ující tresty.¹⁴

⁸ FRANCEK, Jindřich a Miroslav ANTL. *Zločin a trest v českých dějinách*. Rybka : Knižní klub, 1999, 461 s. : il. ; 24 cm. ISBN 80-242-0087-2. s. 17-18

⁹ Tamtéž, s. 15

¹⁰ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. dopl. vyd. Praha: Linde, 2003, 673 s. : il. ; 22 cm. ISBN 80-7201-433-1. s. 48

¹¹ FRANCEK, Jindřich a Miroslav ANTL. *Zločin a trest v českých dějinách*. Rybka : Knižní klub, 1999, 461 s. : il. ; 24 cm. ISBN 80-242-0087-2. s. 32

¹² Tamtéž, s. 16

¹³ Tamtéž, s. 154

¹⁴ Tamtéž s. 33

2.4 Období absolutismu

V pobělohorské době ubývalo rozsudků trestu smrti, což se ale v polovině 17. století změnilo.¹⁵ Jedním z nejvýznamnějších kroků v absolutismu byl vznik nového zákoníku s názvem Obnovené zřízení zemské, který byl uveden v platnost roku 1627. Změny se týkaly i soudnictví a trestního práva. Trestem smrti byl stíhán jakýkoli pokus o zásah do práv panovníka.

Na počátku 18. století vychází hrdelní řád Josefa II. který definuje stupně mučení a podmíněné odsouzení k trestu smrti bylo téměř vždy doprovázeno zneuct'ujícími tresty u pranýře.¹⁶ Mučení při výsleších bylo v roce 1776 zakázáno.¹⁷

Zlomový okamžik poté nastává s příchodem josefínských reforem v roce 1787, kdy je vydán Všeobecný zákoník o zločinech a trestech, dle kterého je trest smrti zrušen ve většině případů, ve výjimečných případech je povolen, ale musí být uskutečněn předepsaným způsobem, a to zastřelením.¹⁸ Dochází také ke změně smýšlení nad účelem trestu, hlavním cílem bylo převychovat pachatele, snaha o převýchovu však byla doprovázena krutými tělesnými tresty.¹⁹

Závažnost trestných činů specifikuje Malý: „*Mezi nejtěžší zločiny patří delikty proti Bohu, svatým, náboženství, panovníkovi a společenskému řádu, panovnické moci a regálům, správě země a jejím výsadám. Pak teprve následují delikty proti dobrým mravům a počestnosti, uražení bližního na těle nebo hrdle, na jménu či právech, cti a dobré pověsti.*“²⁰

Po smrti Josefa II. v roce 1795 byl trest smrti navrácen do trestního zákoníku, ale pouze za velezradu či pokus o ni. O rok později došlo k novelizaci trestního zákoníku, který trest smrti umožnil, ale pouze jediným způsobem, a to oběšením. Dokument nejprve vyšel pod názvem Západohaličský trestní zákoník pro Západní Halič, roku 1803, po jistých

¹⁵ Tamtéž s. 18

¹⁶ FRANCEK, Jindřich a Miroslav ANTL. *Zločin a trest v českých dějinách*. Rybka : Knižní klub, 1999, 461 s. : il. ; 24 cm. ISBN 80-242-0087-2. s. 45

¹⁷ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. dopl. vyd. Praha: Linde, 2003, 673 s. : il. ; 22 cm. ISBN 80-7201-433-1. s. 195

¹⁸ CHMEL, Ladislav. *Nejslavnější popravy*. Praha: Petrklíč, 2004, 175 s. : il. ; 22 cm. ISBN 80-7229-107-6. s. 99

¹⁹ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. dopl. vyd. Praha: Linde, 2003, 673 s. : il. ; 22 cm. ISBN 80-7201-433-1. s. 199

²⁰ Tamtéž, s. 197

úpravách, vstoupil v platnost pro celou monarchii jako Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích.²¹

2.5 1848–1918

S revolučním rokem 1848 dochází k postupné reformaci soudního celku. Na konci roku byl předložen projekt Kroměřížské ústavy, který prohlašoval, mimo jiné, formální rovnost před zákonem, ústnost a veřejnost soudního řízení, zavedení porotního soudnictví a také zrušení trestu smrti. Tato ústava se ale nikdy nestala zákonem.²²

Základem trestního práva v tomto období byl novelizovaný zákon z roku 1803 - Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích číslo 117/1852 ř. z. Trest smrti byl ukládán za zločiny velezrady, veřejného násilí zlomyslným uškozením na cizím majetku, za zločiny dokonané vraždy, loupežné vraždy a žhářství, vykonáván oběšením. V této době se více začíná projevovat obava společnosti z justičních omylů. Jedním z odpůrců absolutního trestu byl i první československý prezident T. G. Masaryk, který popravu vnímal jako nejd'ábelštější druh zabití.²³

2.6 1918–1938

Po vzniku Československého státu zůstává v platnosti Trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích číslo 117/1852 ř. z., z čehož vyplývá, že trest smrti bylo možné udělit i v tomto období, ovšem bylo od něj spíše upouštěno. V roce 1934 vyšel zákon č. 91 Sb. o ukládání trestu smrti a o doživotních trestech, který stanovil, že v případě výskytu polehčujících okolností, může být trest smrti změněn na trest doživotního nebo dočasného vězení.²⁴

²¹ Tamtéž, s. 199

²² MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. dopl. vyd. Praha: Linde, 2003, 673 s. : il. ; 22 cm. ISBN 80-7201-433-1. s. 215

²³ FRANCEK, Jindřich a Miroslav ANTL. *Zločin a trest v českých dějinách*. Rybka : Knižní klub, 1999, 461 s. : il. ; 24 cm. ISBN 80-242-0087-2. s. 67-68

²⁴ Tamtéž

2.7 Protektorát Čechy a Morava

Po období masarykovského humanismu přišel radikální obrat v podobě nacistické okupace. Na našem území platilo trestní právo domácí i německé. Pro rozšíření tzv. třetí země a získání území bylo nutné trestněprávní předpisy neustále doplňovat a upravovat. Trest smrti byl v podstatě na denním pořádku, byl udělován za nedbalostní delikty, zneužíván pro „řešení židovské otázky“²⁵ Uskutečňovaly se také veřejné popravy, na popraviště v Kounicových kolejích v Brně bylo nutné zaplatit vstup, ale konaly se i popravy v menších městech, které měly sloužit k zastrašení obyvatelstva.²⁶

2.8 1945–1948

Po skončení druhé světové války přichází období pomsty neboli retribučního soudnictví. 19. června 1945 je vydáno nařízení s názvem „o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů o mimořádných lidových soudech“.²⁷ Trest smrti měl být vykonán nejpozději do 3 hodin po rozsudku. Dekret byl v platnosti do května roku 1947, do té doby na jeho základě bylo popraveno 713 lidí.²⁸

V tomto období bylo za retribuční činy popraveno i 67 žen. Mezi nimi například i Jarmila Pithartová z Pardubic, která od roku 1942 působila v pardubické knihovně, později přeřazena do jejího německého oddělení. Téměř na konci téhož roku ji zajalo pardubické gestapo, byla postupně vězněna na několika místech, prošla ženským koncentračním táborem, lágrem v Holýšově. Podařilo se jí uniknout z pochodu smrti a postupně se zotavovala z následků dlouhého věznění. V létě roku 1945 byla zatčena československými bezpečnostními složkami. Důvodů bylo několik. Jeden z hlavních bylo udržování známosti s Richardem Bömlem, který se po okupaci přihlásil k Němcům, falešné obvinění majitele perníkárně z ukrývání parašutisty nebo udání osob, které měly

²⁵ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. dopl. vyd. Praha: Linde, 2003, 673 s. : il. ; 22 cm. ISBN 80-7201-433-1. s. 481

²⁶ NOVÝ, Jan. Veřejné popravy v českých dějinách. In: *Nejznámější veřejné popravy v dějinách*. Frýdek-Místek: Alpress, 2009, 316 s. : il., portréty ; 21 cm. ISBN 978-80-7362-711-9. s. 278

²⁷ PEJČOCH, Ivo a Jiří PLACHÝ. *Ženy na popravišti: tresty smrti vykonané v Československu na ženách v rámci retribučního soudnictví v letech 1945-1948*. Cheb: Svět křídel, 2016, 211 stran : ilustrace, portréty, faksimile ; 25 cm. ISBN 978-80-87567-86-9. s. 6

²⁸ FRANCEK, Jindřich a Miroslav ANTL. *Zločin a trest v českých dějinách*. Rybka : Knižní klub, 1999, 461 s. : il. ; 24 cm. ISBN 80-242-0087-2. s. 83-85

pomáhat s ukryváním osob hledaných gestapem. 5. září 1946 byla Pithartová shledána vinnou ze zločinu udavačství a zločinu proti osobám. Stejný den byla i popravena.²⁹

2.9 1948–1990

50. léta 20. století se nejvíce pojí s politickými procesy, které byly uskutečňovány k zastrašení a likvidaci režimu nepohodlných a nebezpečných lidí a mnoho lidí se tak stalo oběťmi justičních vražd. 12. července 1950 byl schválen nový trestní zákon, který dělil tresty na hlavní – trest smrti, odnětí svobody, nápravná opatření; a vedlejší – ztráta občanství, peněžitý trest, vyhoštění, zákaz činnosti a další. Tento zákon dovoľoval udělení absolutního trestu i za politické „prohřešky“.³⁰ „*Největší množství poprav u nás v období po únoru 1948 bylo provedeno v letech 1949–1955, kdy bylo popraveno více než 250 odsouzených, z toho téměř 90 % z politických důvodů.*“³¹

Zákon č. 86/1950 Sb., který platil až do konce roku 1961, umožňoval vynést za vraždu rozsudek trestu smrti, soudce však mohl zvážit, zda nevynese rozsudek odnětí svobody na doživotí. Zákon č. 63/1956 ještě umožnil vynést rozsudek odnětí svobody na 25 let a zákon č. 140/1961 Sb. určil pro trestný čin vraždy odnětí svobody na maximálně 15 let či trest smrti.³² Od 60. let začalo udělování trestu smrti stagnovat, tato sankce byla udělována čím dál méně, až nakonec v roce 1990 došlo k jejímu zrušení.

Posledním odsouzeným k trestu smrti, za pětinasobnou vraždu, a následně i popraveným v Čechách byl Vladimír Lulek z Hradce Králové, který byl opakovaně soudně trestaný. Poprava se odehrála 2. února 1898.³³

²⁹ PEJČOCH, Ivo a Jirí PLACHÝ. *Ženy na popravišti: tresty smrti vykonané v Československu na ženách v rámci retribučního soudnictví v letech 1945-1948*. Cheb: Svět křidel, 2016, 211 stran : ilustrace, portréty, faksimile ; 25 cm. ISBN 978-80-87567-86-9. s. 138-140

³⁰ Tamtéž, s. 94-95

³¹ CHMEL, Ladislav. *Nejslavnější popravy*. Praha: Petrklíč, 2004, 175 s. : il. ; 22 cm. ISBN 80-7229-107-6. s. 143

³² Tamtéž, s. 142

³³ Tamtéž, s. 170

3 HISTORIE TRESTU SMRTI VE SVĚTĚ

Stejně jako civilizace sama, tak i trest smrti se postupně vyvíjel a zdokonaloval. Nejprve se jednalo o tresty, které byly velmi brutální, spojené s mučením, později s vývojem vědy a techniky docházelo k upravování metod tak, aby byly, pokud možno, co nejméně kruté. Trest smrti je v evropské společnosti v nynější době již úplně zapovězen, ve světě ovšem stále existují země, v nichž je možné absolutní trest udělit.

3.1 Způsoby popravení

Co se způsobů popravky týče, lidé byli odjakživa velmi vynalézaví. Je ovšem složité zodpovědět otázku, jaký trest smrti se používal jako první. Je více než pravděpodobné, že úmyslné usmrcení provinilce provází lidstvo od úplných prvopočátků, kdy mohlo být součástí různých rituálů. O usmrcení jako o trestu však mluvíme až od doby, ze které máme zprávy dosvědčující používání ustálených, opakujících se technik zabití provinilce.³⁴ V českých zemích tak mluvíme o 11. století.³⁵ Hlavním záměrem tehdy bylo způsobit zločinci, který je dle jejich uvážení, nebezpečný okolí utrpení a odstranit ho ze společnosti. Později docházelo k proměně smýšlení v této problematice, a záměrem se stalo zastrašení potencionálních zločinců a vykonání spravedlnosti. Tato kapitola ve stručnosti shrnuje tresty, které lidstvo v běhu dějin doprovázely. Tresty byly různorodé, proto jsou zde popsány ty nejzákladnější. Hermann Schreiber je rozděluje takto.

- V rukou božích
- V rukou katových
- Popravčí stroje³⁶

³⁴ SCHREIBER, Hermann a Tomáš KURKA. *Trest smrti v dějinách lidstva*. Praha: Naše vojsko, 2008. ISBN 978-80-206-0975-5. s. 11

³⁵ MONESTIER, Martin a Jindřich FRANCEK. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 3. Přeložil Vladimír ČADSKÝ. Praha: Rybka, 1999. ISBN 80-86182-39-8. s. 364

³⁶ SCHREIBER, Hermann a Tomáš KURKA. *Trest smrti v dějinách lidstva*. Praha: Naše vojsko, 2008. ISBN 978-80-206-0975-5. s. 5

3.1.1 V rukou božích

Jak napovídá název, jednalo se o tresty, při kterém o smrti odsouzenec má rozhodovat vyšší síla. Bůh tedy rozhoduje, zda se odsouzenec utopí nebo přežije, zda v lese přivázaný ke stromu vyhladoví nebo se mu povede uniknout. Lidé se tak nejspíše chtěli zbavit odpovědnosti za své činy. Tyto tresty jsou obecně nejvíce známé z dob náboženských válek a čarodějnických procesů.

Ukřižování

Je jedním z nejznámějších a velmi často používaných prastarých trestů. Užíván byl již ve starověku, z této doby máme dochovány písemné doklady. Pojí se hlavně s nechutí vztáhnout na odsouzenec vlastní ruku. Způsob se různě proměňoval, původní podoba trestu je přivázání odsouzenec ke stromu, člověk tak byl v podstatě vydán silám přírody, a popravčí si tedy nemusel „špinit“ ruce. Je tedy zcela jasné, že tento trest je velmi brutální, protože smrt přicházela pomalu, vyhladověním, žízní nebo společně s divokými, dravými zvířaty. Strom byl postupně vyměněn za kůl nebo také za kříž, který si každý s tímto způsobem usmrcení zcela jistě spojuje.

Smrt utopením

Způsob, při kterém byl odsouzenec svázán, velmi často do pytle, a zatížen, aby rychleji klesl na dno. Specifický způsob užívali Frísové, přímořský národ, který dokonale ovládal znalost přílivu a odlivu, používali na popravy utopením kůl, který zatloukli do písku tam, kam dosahuje příliv, odsouzenec pak pouze čekal na jeho příchod.³⁷ Utopení je také spojováno s čarodějnickými procesy a tzv. čarodějnickými zkouškami. Provinilec byl vhozen do vody, společnost té doby věřila, že kdo je vinen, se utopit nenechá a kdo vinen není, se utopí. Velmi nelogická úvaha, která dobře posloužila ke zbavení se mnoha nepohodlných lidí. V podstatě je možné říct, že se jednalo o středověkou justiční vraždu.

Smrt upálením

Upálení je, stejně jako utopení, je spojováno nejvíce s náboženskými válkami a čarodějnickými procesy. Avšak v trestání lidí, kteří byli považováni za společnosti velmi škodlivé, se spíše přistupovalo k tomuto způsobu. Lidská existence tak zanikla

³⁷ SCHREIBER, Hermann a Tomáš KURKA. *Trest smrti v dějinách lidstva*. Praha: Naše vojsko, 2008. ISBN 978-80-206-0975-5. s. 28-29

lépe, nezbyla žádná „tělesná schránka“, ale pouze popel, kterého je snadnější se zbavit. Jak zmiňuje Schreiber: „*Zlo spálené na popel přestávalo existovat ještě úplněji a dokonaleji než hříšná těla odnesená proudem vody.*“³⁸

3.1.2 V rukou katových

Pro tento typ trestů již byla povolána osoba, která nesla odpovědnost za jejich výkon. Popravy probíhaly na veřejnosti přístupném místě, aby mohl být naplněn záměr zastrašení potencionálních zločinců. Velmi často se tak jednalo o veřejnou událost.

Stětí

Trest, vykonávaný většinou na náměstí, patřil k jednomu z nejčastějších. Kat měl k dispozici meč, nebo sekyru. Později byla lidská síla, která mohla být omylná, nahrazena gilotinou. Tento trest byl považován za milosrdný a určen především urozeným osobám, pro smrt prostých lidí byla vyhrazena šibenice.³⁹ Může se zdát, že smrt stětím je spojena pouze s temným obdobím středověku a raného novověku, ovšem tento trest se dochoval i do současnosti. Popravčím, který ho stále má ve svém trestním zákoníku a užívá ho, je Saudská Arábie.⁴⁰

Pověšení

Šibenice byly vždy umístěny na zdaleka viditelných, nejlépe vyvýšených, místech. Jak již bylo výše zmíněno, i v tomto případě tak mělo být dosaženo efektu zastrašení a odrazení od páchání trestných činů. Princip oběšení popisuje Monestier takto: „*Tělo visící za krk ve stahující se smyčce na ni působí vlastní tíhou dostatečně, aby se zadržela a přerušila některé vitální funkce. Stlačení krkavic přeruší krevní oběh a vyvolá krevní nedostatečnost v mozku. Při některých postupech se zlomí krční obratle a přeruší mícha.*“ Je tedy zřejmé, že tato metoda ve většině případů odsouzenec udusí, může tedy trvat poměrně dlouho, než trpící člověk zemře. Pověšení bylo základním způsobem absolutního trestu i v Československu. Ten byl roku 1990 zrušen.⁴¹

³⁸ Tamtéž, s. 35

³⁹ Tamtéž, s. 63

⁴⁰ *Trest smrti*. Amnesty International Česká republika [online].[cit. 9.02.2022].

⁴¹ MONESTIER, Martin a Jindřich FRANCEK. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 3. Přeložil Vladimír ČADSKÝ. Praha: Rybka, 1999. ISBN 80-86182-39-8. s. 383

Smrt v kole

Smrt v kole je jeden z nejkrutějších trestů, který mohl být odsouzení udělen. Ten je vpleten do kola, ve kterém mu jsou postupně lámány všechny kosti. Trest spíše víc připomíná mučicí techniky než akt popravý.⁴²

3.1.3 Popravčí stroje

S postupným vzděláváním se společnosti a rozvojem techniky dochází i k vývoji propracovaných popravčích nástrojů.

Gilotina

Tento nástroj je spojován se jmény dvou francouzských lékařů 18. století Louise a Guillotina.⁴³ Tito muži se snažili přijít na způsob, jak odsouzenec co nejrychleji zbavit života tak, aby netrpěl. Zároveň šlo také o efektivitu poprav, která se tímto mechanismem značně navýšila. Předchůdce gilotiny najdeme již ve středověku, byly to však mnohem primitivnější konstrukce.⁴⁴

Plynová komora

Smrt v plynových komorách je všeobecně nejvíce spojována s obdobím druhé světové války. Jejich úkolem bylo usmrtit co největší množství lidí najednou. Ovšem existují i plynové komory, které jsou určeny pro jednotlivce odsouzené k trestu smrti. Popis procesu nám poskytuje Monestier: „*Odsouzenec je umístěn do neprodyšně uzavřeného prostoru a přinucen dýchat smrtelně jedovaté výpary. Plyn paralyzuje činnost dýchacích enzymů, které zajišťují přenos kyslíku z krve do tělesných buněk. Buňky, jakmile nemají kyslík, začínají ihned odumírat. Dostaví se křeče. Svaly se stahují. Mozková centra jsou jedno po druhém vyřazována z činnosti a mozková smrt obvykle předchází srdeční zástavu.*“⁴⁵ Jinými slovy odsouzenec je složitým způsobem zadušen.

⁴² SCHREIBER, Hermann a Tomáš KURKA. *Trest smrti v dějinách lidstva*. Praha: Naše vojsko, 2008. ISBN 978-80-206-0975-5. s. 93

⁴³ MONESTIER, Martin a Jindřich FRANCEK. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 3. Přeložil Vladimír ČADSKÝ. Praha: Rybka, 1999. ISBN 80-86182-39-8. s. 247

⁴⁴ SCHREIBER, Hermann a Tomáš KURKA. *Trest smrti v dějinách lidstva*. Praha: Naše vojsko, 2008. ISBN 978-80-206-0975-5. s. 116

⁴⁵ MONESTIER, Martin a Jindřich FRANCEK. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 3. Přeložil Vladimír ČADSKÝ. Praha: Rybka, 1999. ISBN 80-86182-39-8. s. 299-300

Elektrické křeslo

S otevřením prvních elektráren a rozmachem využívání elektrického proudu přišly i myšlenky, jak elektřinu využít pro účely poprav. S prvním elektrickým křeslem přišel Harold Brown v roce 1888, nešlo mu však primárně o vynalezení nového popravčího stroje, ale o důkaz nebezpečnosti střídavého proudu.⁴⁶ Oficiálním popravám předcházely různé pokusy, které vedly ke zdokonalování této techniky a naplnění záměru co nejmenšího utrpení odsouzence. Přes veškerou snahu se to ale nedařilo, existují svědectví, která dokazují, že člověk byl i po prvním zásahu proudem živý nebo zemřel na následky popálení.⁴⁷ K záměru minimalizace utrpení tak nedošlo. Poprava na elektrickém křesle patří k nejdiskutovanějším tématům problematiky trestu smrti i proto, že je stále aktuální.

Smrticí injekce

Tento trest je na tom, co se humánnosti týče, nejlépe ze všech výše zmíněných. Injekce, která je odsouzení vpravena do žil, ho má v ideálním případě nejprve uspat a poté teprve nastává smrt. „*Poprava je podobná postupu užívanému v nemocnicích při celkové anestézii, avšak vstříkovaná dávka je smrtelná.*“⁴⁸ Je zřejmé, že u tohoto druhu poprav musí asistovat lékař, nabízí se zde tedy otázka z etického prostředí, zda povoláný lékař, jehož profesí je životy zachraňovat, může injekci podat.

Tresty zmíněné v této kapitole rozhodně nejsou jedinými, které byly v průběhu dějin udílány, jsou ovšem z těch, které byly nebo jsou uskutečňovány nejčastěji.

⁴⁶ Tamtéž, s. 309-311

⁴⁷ SCHREIBER, Hermann a Tomáš KURKA. *Trest smrti v dějinách lidstva*. Praha: Naše vojsko, 2008. ISBN 978-80-206-0975-5. s. 135

⁴⁸ MONESTIER, Martin a Jindřich FRANCEK. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 3. Přeložil Vladimír ČADSKÝ. Praha: Rybka, 1999. ISBN 80-86182-39-8. s. 327

4 STÁLE UŽÍVANÉ ZPŮSOBY POPRAVY

V nynějším moderním světě 21. století je očekáváno, že trest smrti bude vykonáván co nejšetnější, humánní metodou, která bude společensky přijatelná. Není tomu tak však ve všech případech. Některé státy stále přistupují ke způsobům, které jsou brutální a jejich záměrem je spíše pomstít se provinilci než ochránit společnost před jeho činy. Výčet metod, které jsou ve světě stále používané, poskytuje Amnesty International.

- *oběšení (Japonsko, Severní Korea, Botswana, Irák, Írán)*
- *zastřelení (Malajsie, Libye, Sýrie, Jemen, Vietnam)*
- *stětí hlavy (Saúdská Arábie)*
- *ukamenování (Írán)*
- *elektrické křeslo (USA)*
- *smrticí injekce (Thajsko, USA, Čína)⁴⁹*

Od absolutního trestu se ve světě postupně upouští. Co se týče členských států OSN, v drtivé většině z nich se již žádné popravy neuskutečňují.⁵⁰ Dokazuje to i hlasování na Valném shromáždění roku 2019 pro ukončení poprav, kde 121 zemí ze 193 hlasovalo pro, 35 proti a 32 států se zdrželo.⁵¹ V Evropě hrozí udělení trestu smrti pouze v Bělorusku. Výzkum Amnesty International z roku 2020 naopak označuje pět největších katů tohoto roku, mezi které se řadí (dle počtu obětí sestupně): Čína, Írán, Egypt, Irák, Saúdská Arábie.⁵²

⁴⁹ *Trest smrti*. Amnesty International Česká republika [online].[cit. 9.02.2022].

⁵⁰ *Evropský a Světový den proti trestu smrti (10. října 2021): společné prohlášení vysokého představitele jménem Evropské unie a generální tajemnice jménem Rady Evropy – Consilium*. [online].[cit. 9.02.2022].

⁵¹ *Trest smrti: Globální zrušení je blíž, než kdy jindy!*. Amnesty International Česká republika [online][cit.12.02.2022].

⁵² *Trest smrti v roce 2020: Egypt popravy ztrojnásobil, Čína opět v čele*. Amnesty International Česká republika [online].[cit. 12.02.2022].

5 TREST ODNĚTÍ SVOBODY NA DOŽIVOTÍ VERSUS TREST SMRTI

Jelikož trest smrti na našem území byl 1. července 1990 definitivně zrušen, zbyla k němu jediná alternativní trestněprávní sankce, a to odnětí svobody na doživotí, které bývá označováno za „sociální trest smrti“⁵³

Tato sankce, která je výjimečným trestem, má stejně jako trest smrti své podporovatele i odpůrce. Vlna odporu k odnětí svobody se zvedla hlavně v období po druhé světové válce, kdy se kritika zastavuje nad humánností, celkovou účinností nebo ekonomickou výhodností.⁵⁴

5.1 Kritika absolutního doživotí

Kritika pokračuje i do dnešních dní a od doživotních trestů se spíše upouští. Podle článku, zveřejněného v britském deníku The Guardian, je absolutní trest nehumánní.⁵⁵ Štrasburský soud v něm uvádí, že znemožnění propuštění je nelidské a ponižující zacházení a dochází tak k porušení článku 3 Evropské úmluvy o lidských právech, který zní: „*Nikdo nesmí být mučen nebo být podrobován nelidskému či ponižujícímu chování anebo trestu.*“⁵⁶ Toto rozhodnutí přišlo roku 2013 ve spojitosti s kauzou tří několikanásobných vrahů, Douglase Vintera, Jeremy Bamera a Petera Moora, ze Spojeného Království. Ti za své činy byli odsouzeni k odnětí trestu na doživotí na základě Criminal Justice Act 2003, dle kterého bylo uložení tohoto trestu za výjimečných podmínek možné. Vinter v roce 1996 zabil kolegu a když byl propuštěn z výkonu trestu, roku 2008, ubodal svou ženu, Bamber roku 1985 zabil své rodiče, dvě sestry a dvě neteře, Moore roku 1995 pro své sexuální uspokojení zavraždil čtyři gaye. Vinter podal odvolání proti trestu, který mu byl uložen, to bylo přezkoumáváno Evropským soudem pro lidská

⁵³ KALVODOVÁ, Věra. Masarykova univerzita. Právnická fakulta. *Trest odnětí svobody na doživotí*. Brno: Masarykova universita, 1995, 92 s. ; 21 cm. ISBN 80-210-1197-1. s. 5

⁵⁴ Tamtéž. s. 17

⁵⁵ *Whole-life jail terms without review breach human rights – European court* | Sentencing | The Guardian. [online]. [cit. 08.02.2022]

⁵⁶ *Evropská úmluva o ochraně lidských práv*, hlava 1 – práva a svobody, článek 3 – zákaz mučení, s. 6

práva. Došlo k rozhodnutí, že uložením trestu došlo k porušení lidských práv a Vintrovi bylo přiznáno odškodné ve výši 40 00 eur.⁵⁷

5.2 Alternativy trestu smrti přípustné v ČR

Všechny členské státy organizace Rada Evropy jsou povinny dodržovat Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv. Radu tvoří 47 členů a jedním z nich je i Česká republika.⁵⁸ Z výše zmíněného nám vyplývá, že jedinou možnou alternativou k trestu smrti a zároveň nejpřísnějším možným trestem je odnětí svobody na doživotí s možností podmíněného propuštění, v ČR s možností podmíněného propuštění po 20 letech. Existují ovšem další možnosti propuštění, kterými je například udělení milosti nebo amnestie.

5.3 Podmínky uložení trestu odnětí svobody na doživotí

Podmínky, za kterých trest v České republice může být uložen specifikuje § 54 odst. 3 trestního zákoníku: „*Trest odnětí svobody na doživotí může soud uložit pouze pachateli, který spáchal zvlášť závažný zločin vraždy podle § 140 odst. 3, nebo který při spáchání zvlášť závažného zločinu obecného ohrožení podle § 272 odst. 3, vlastizrady (§ 309), teroristického útoku podle § 311 odst. 3, teroru (§ 312), genocidia (§ 400), útoku proti lidskosti (§ 401), použití zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje podle § 411 odst. 3, válečné krutosti podle § 412 odst. 3, perzekuce obyvatelstva podle § 413 odst. 3 nebo zneužití mezinárodně uznávaných a státních znaků podle § 415 odst. 3 zavinil úmyslně smrt jiného člověka, a to za podmínek, že:*

a) takový zvlášť závažný zločin je mimořádně závažný vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku a

b) uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti nebo není naděje, že by pachatele bylo možno napravit trestem odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let.

⁵⁹

⁵⁷ *Whole-life jail terms without review breach human rights – European court* | Sentencing | The Guardian. [online].[cit. 08.02.2022]

⁵⁸ *Základní informace o Radě Evropy*. MPSV [online].[cit. 10.03.2022]

⁵⁹ Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. Oddíl 4. §54. odst. 3. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009.

Docházíme k myšlence, zda je opravdu žádoucí se ke všem vězňům přistupovat co nejšetrněji. Vrátime-li se ke kauze několikanásobných vrahů ze Spojeného Království, dojdeme k závěru, že ani jeden z nich práva ostatních nedodržel, naopak nejvyšší občanské právo, právo na život, svým obětem zcizili. Tím, že je pachatel odštěpen od společnosti, jsou mu zařízeny zájmové, vzdělávací či pracovní aktivity, mu je poskytován komfort, jakého se mu v běžném životě „venku“ nejspíše nedostávalo. Proto se zde nabízí otázka, zda všichni vězni opravdu touží po nápravě a návratu do běžné reality.

K nynější podobě výkonu doživotního trestu se vyjadřuje široká i odborná veřejnost. JUDr. Jan Jeřábek se vyjádřil takto: „*Pakliže mám hodnotit průběh výkonu doživotního trestu, docházím k závěru, že je v současnosti příliš mírný. Dle mého názoru újma způsobená pachateli výkonem doživotního trestu v žádném případě neposkytuje obětem, respektive jejich pozůstalým dostatečnou morální satisfakci. Naopak vlivem současného mezinárodního trendu spočívajícího v neustálé liberalizaci a humanizaci vězeňských podmínek se výkon trestu odnětí svobody, a to nejen doživotního, dostává do stále nápadnějšího nepoměru s vinou odsouzených.*“⁶⁰

Tzv. na doživotí bývají odsouzeni lidé, u nichž není naděje, že by je bylo možno napravit trestem odnětí svobody nad 20 až do 30 let.⁶¹ Přihlédneme-li však k výše zmíněným podmínkám uložení doživotního trestu, lze předpokládat jistou osobnostní, psychickou narušenost tohoto jedince.

Pokud bychom měli k trestu smrti hledat vhodnou alternativu, musela by zaručovat, že pachatel již nikdy neohrozí společnost, což v případě současné podoby doživotních trestů zajistit nedokážeme.

5.4 Odsouzení k nejvyšším trestům v roce 2022

Za nejzávažnější trestné činy bylo dle statistik Vězeňské služby České republiky k únoru roku 2022 ve výkonu doživotního trestu 46 lidí, z toho 43 mužů a 3 ženy a ve výkonu výjimečného trestu, který je v ČR ukládán nad 20 až do 30 let, 145 lidí, z toho 135 mužů a 10 žen. Celkový počet vězněných osob ke stejnému měsíci byl 17 613, 16 157 mužů,

⁶⁰ ŘEHÁČEK, Jan. Výkon trestu odnětí svobody na doživotí.

In: *Státní zastupitelství*. ISSN 1214-3758. Roč. 5, č. 10 (2007), s. 12

⁶¹ Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009.

1 456 žen.⁶² Pro výkon doživotních trestů mužů jsou určeny věznice Valdice a Mírov, ženám je určena věznice v Opavě.

Pro pachatele závažné trestné činnosti je také určeno ochranné opatření zvané zabezpečovací detence. Tento druh opatření byl do právního řádu České republiky zaveden s účinností od 1. 1. 2009. Zabezpečovací detence je vykonávána ve specializovaných ústavech s léčebnými, psychologickými, vzdělávacími, rehabilitačními programy. Hlavním úkolem je zajištění ochrany společnosti od pachatelů, kteří jsou zvláště nebezpečnými kvůli svým psychickým poruchám. Pachatelé v zabezpečovací detenci zůstávají, dokud to vyžaduje ochrana společnosti, nejméně jednou za 12 měsíců je situace přezkoumávána. V ČR se detenční ústavy nacházejí v Brně a Opavě.⁶³ V detenčním ústavu bylo k únoru roku 2022 umístěno 112 osob, z toho 100 mužů a 12 žen.

⁶² *Měsíční statistické hlášení za měsíc únor 2022.* Vězeňská služba České republiky [online].[cit.18.03.2022]

⁶³ *Zabezpečovací detence.* Vězeňská služba České republiky [online].[cit. 18.03.2022].

6 PŘIJATELNOST A LEGITIMNOST ABSOLUTNÍHO TRESTU

Diskuze o přijatelnosti a legitimitě absolutního trestu budou nejspíše vždy kontroverzní stejně jako problematika sama. Jelikož se jedná o problém velmi komplexní, existuje nespočet argumentů, které jeho přijatelnost podporují, či vyvrací. Tyto argumenty rozdělujeme do dvou táborů. Lidé, kteří zastávají zrušení a trvají na názoru, že tento trest je neúčinný lze nazvat abolicionisty, opačný názor zastupují retencionisté.⁶⁴ Argumenty se problematikou zabývají z různých hledisek, jedná se o hlediska právní, etická, morální i praktická.

6.1 Názory proti trestu smrti

Amnesty International uvádí jako hlavní argumenty proti trestu smrti následující:

- Trest smrti porušuje právo na život.
- Trest smrti je nevratný a není vyloučeno popravení nevinného, protože lidský faktor je omylný.
- Trest smrti nemá odstrašující funkci. Neodradí případného pachatele od vykonání trestného činu.
- Trest smrti je zneužitelný v rámci justičních vražd.
- Trest smrti je často zneužíván jako prostředek potrestání určité diskriminované skupiny (rasová, etnická, náboženská menšina)
- Trest smrti je užíván jako politický nástroj.⁶⁵

Drbohlav k tomuto výčtu ještě dodává:

- *Trest smrti je msta, nikoliv náprava.*
- *Trest smrti je akt násilí, legální vražda.*⁶⁶

⁶⁴ DRBOHLAV, Andrej. *Etopedie I: trest smrti versus trest života pro sériové vrahy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005, 151 s. : il. ; 21 cm. ISBN 80-7041-163-5. s. 86

⁶⁵ *Trest smrti*. Amnesty International Česká republika [online]. [cit. 9.02.2022].

⁶⁶ DRBOHLAV, Andrej. *Etopedie I: trest smrti versus trest života pro sériové vrahy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005, 151 s. : il. ; 21 cm. ISBN 80-7041-163-5. s. 84

6.1.1 Právo na život

Hlavní argument abolicionistů, který je zcela logický, jelikož vyplývá z druhé hlavy Listiny základních práv a svobod, z oddílu 1, který se zabývá základními lidskými právy a svobodami, je právo na život. Šestý článek uvádí:

- *Každý má právo na život. Lidský život je hoden ochrany již před narozením.*
- *Nikdo nesmí být zbaven života.*
- *Trest smrti se nepřipouští.*
- *Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.⁶⁷*

Již o prvním bodě je možno říci, že ne vždy dochází k jeho naplnění, konkrétně k naplnění druhé části. Pokud se zaměříme na potraty, ty jsou v České republice běžná, legitimní skutečnost a právo na život v tomto případě tedy není dodržováno. Podobně smýšlí i Joch, který tvrdí: „*Naprostá většina liberálních odpůrců trestu smrti současně obhajuje potraty. A to je rozpor jako vyšitý. Do vnitřního sporu se nutně nemusejí dostat ti, kdo současně odmítají trest smrti i potraty, dokonce ani ti, kdo jsou pro trest smrti a proti potratům. (...) Nutně si však vnitřně odporují ti, kdo jsou pro potraty a současně proti trestu smrti.*“⁶⁸ Joch se současně zabývá i tím, proč je zrovna právo na život nedotknutelné, když by to tak mělo být i u ostatních přirozených práv. Zmiňuje například právo na majetek, které je porušováno udělením pokuty nebo právo na svobodu, které je jedinci odebráno nástupem do výkonu trestu. Ovšem tyto případy Listina základních práv a svobod upravuje a udává, že na základě zákona je možné tato práva omezit, právo na život nikoli.

Zaměříme-li se na druhý bod, který tvrdí, že nikdo nesmí být zbaven života a na čtvrtý bod, který upravuje výjimku, můžeme se dostat k situaci, kdy osoba, která je ohrožována, útočníka v sebeobraně zabije. Podle § 29 trestního zákoníku o nutné obraně je tento scénář je zcela legitimní, pokud útočník ohrožoval život této osoby. Pozorujeme tedy, že během páchaní trestného činu, je usmrcení pachatele přípustné, ovšem po jeho dokončení už tomu tak není. Po dokončení trestného činu dochází tedy k udělení trestu, který má

⁶⁷ Listina základních práv a svobod, oddíl 1, článek 6

⁶⁸ JOCH, Roman. Proč je trest smrti přípustný. In: *Přijatelnost trestu smrti: otázky a odpovědi: názory osobností: sborník příspěvků a názorů*. Brno: Bachant, 2001. ISBN 80-902631-7-8. s. 12

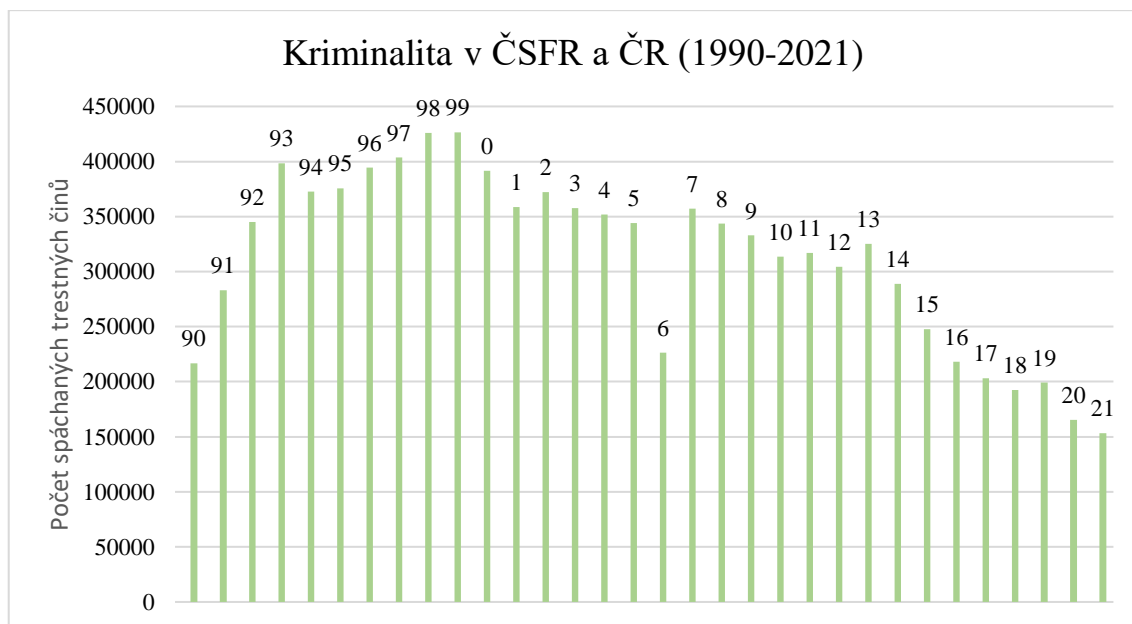
vést k napravení pachatele, jež abolicionisté upřednostňují před mstou vykonanou absolutním trestem.

6.1.2 Popravení nevinného

Popravení nevinného patří mezi nejobávanější skutečnosti v souvislosti s trestem smrti hlavně proto, že se jedná o nenavratitelný proces. Je to jeden z argumentů, který otřese téměř každým, kdo si tuto skutečnost pouze představí. Argument zakládá hlavně na lidské omylnosti, nedokonalých rozhodnutích a upozorňuje na justiční omyly, je tak mezi širokou veřejností považován za jeden z nejzávažnějších. O omylnosti soudního systému jistě nelze pochybovat, pokud je však pachateli vina prokazatelně dokázána, tento argument ztrácí smysl. Z druhé strany, pokud by byl nevinný člověk odsouzen k doživotnímu trestu, nejspíše by zažíval větší utrpení než při rozsudku smrti. V tomto případě ovšem může dojít k přezkoumání kauzy a případnému propuštění neprávem odsouzeného.

6.1.3 Nefunkčnost odstrašujícího efektu

Zastrašení potencionálního pachatele je jedna ze základních funkcí trestu. Odpůrci trestu smrti tvrdí, že v tomto případě se jedná o nefunkční entitu. Svá tvrzení opírají o data vykazující vývoj kriminality v zemi.

Graf 1: Kriminalita v ČSFR a ČR (1990-2021)

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ: Kriminalita – trestné činy, vlastní zpracování

Z grafu je zjevné, že těsně po zrušení trestu smrti (1990) kriminalita rostla, do roku 1999 na grafu pozorujeme pouze rostoucí tendenci. Z tohoto faktu je možné usuzovat, že zrušení mohlo mít na vývoj kriminality (růst) vliv. Ovšem od roku 2000, za stejných podmínek, jako v letech předchozích, je trend klesající. Je tedy složité prokázat, že tyto dvě skutečnosti fungují ve vzájemné působnosti. Nemůžeme si být jisti, zda se na pohybu křivky kriminality podílí pouze politické a právní skutečnosti, proto data nemusí být zcela jasně vypovídající. Argument je také napadán faktem, že ke spoustě trestných činů dochází, když je pachatel pod vlivem omamné látky. Svůj čin si plně neuvědomuje a nemůže si tak být vědom ani následků, tím pádem efekt odstrašení ztrácí smysl.⁶⁹ Další námitka ohrazující se proti odstrašujícímu efektu je tzv. zvlčení společnosti. Upozorňuje na něj profesor Pavel Šámal, hlavní autor současného trestního zákoníku: „*Když se represe přežene až k masivnímu ukládání trestů smrti, dochází k takzvanému zvlčení společnosti, neboť ztráta úcty k lidskému životu často vede k nárůstu trestných činů.*“⁷⁰

6.1.4 Trest smrti jako politický prostředek

Tento bod je v naší zemi neodmyslitelně spjat s napjatými 50. lety 20. století. Trest smrti jako prostředek k likvidaci režimu nepohodlných lidí však propojuje mnoho zemí světa. Argument je jistě nezpochybnitelný. Různé názory a smýšlení společnosti je naprosto běžný jev, proto odlišný politický či společenský názor nikomu neuděluje právo jedince tento názor zastávající popravit, tak se tomu děje v demokratických zemích. Trest smrti za politickou aktivitu, „narušování sociální stability země“ nebo za „šíření škodlivých informací“ hrozí v Číně, Vietnamu či Severní Koreji.⁷¹ Jako politický prostředek však může sloužit i odsouzení k doživotnímu trestu.

6.1.5 Prostředek potrestání diskriminované skupiny

Diskriminace, neboli utiskování určitých sociálních skupin a upírání jejich práv je jev, který by v uvalení trestu smrti rozhodně neměl hrát žádnou roli. Ani v dnešní době tomu tak ale není, stále existují státy, které odsuzují jedince na základě iracionálních důvodů spojených s rasovou či náboženskou příslušností nebo s příslušností ke skupině, která se většinové společnosti jistým způsobem vymyká. Můžeme zde hovořit například

⁶⁹ POPOVIČOVÁ, Darina. Absolutní trest z hlediska práva na život – filosoficko-právní analýza. In: *Časopis pro právní vědu a praxi*. ISSN 1210-9126. Roč. 15, č. 4 (2007) s. 357

⁷⁰ JANUŠ, Jan. *Tresty budoucnosti*. Praha: Info.cz, 2020, 125 s : portréty ; 21 cm. ISBN 978-80-907780-0-9.

⁷¹ *Trest smrti*. Amnesty International Česká republika [online].[cit. 9.02.2022].

o LGBTIQ komunitě, odpadlíkům od víry nebo cizincům odsouzených k trestu smrti mimo svoji vlast.⁷²

6.1.6 Msta, nikoli náprava

Abolicionisté tvrdí, že se v případě trestu smrti jedná o odplatu, při které záleží na nápravě a bezpečnosti systému, státu nikoli na nápravě pachatele, dle jejich mínění by právě pachatel měl mít nárok na napravení. JUDr. Jan Řeháček ve svém článku *Měl by být u nás obnoven trest smrti?* tento argument komentuje takto: „*I kdyby byl pachatel popraven, neuvede to řád věci do pořádku, ani podle zásady oko za oko, zub za zub. Proto je třeba, aby pachatel alespoň částečně vyrovnal svůj dluh k pozůstalým a společnosti. Tak se má stát v první řadě prací. Je proto nanejvýš důležité, aby odsouzení měli možnost a zároveň povinnost pracovat, protože práce má vedle ekonomického efektu, který umožňuje odsouzeným z části nahrazovat škodu a náklady výkonu trestu rovněž významný výchovný účinek.*“

Otázkou zůstává, zda pozůstalí touží více po „vyrovnání dluhu“ touto cestou nebo po prosté satisfakci. Faktem, zastávajícím opačné hledisko je, že rodině se popravením pachatele dostane spravedlnosti, ale rozhodně nedojde k pocitu úlevy. Objevují se i názory, které tvrdí, že je lepší sledovat pachatele, jak svého činu lituje. Tím, že by byl zbaven života by mu byla odebrána možnost o svém činu uvažovat. Joch argumentuje proti tomuto názoru takto: „*Před časem mi jeden americký známý řekl, že je málo známým faktem, že u nemocných AIDS dochází k vysokému počtu náboženských konverzí. To se mi zdálo pochopitelné a logické – vědomí o nevyhnutelné blízkosti smrti vede člověka k reflexím nad vlastním životem a k lítosti nad těmi negativními stránkami v něm.*“⁷³

6.2 Názory podporující trest smrti

- Trest smrti, založený na principu „oko za oko, zub za zub, je spravedlivý.
- Trest smrti ochrání společnost před zločincem, který svůj čin už nikdy nezopakuje.

⁷² Pražský studentský summit. *Trest smrti*. [online]. 2017 [cit. 12.02.2022]

⁷³ JOCH, Roman. Proč je trest smrti přípustný. In: *Přijatelnost trestu smrti: otázky a odpovědi: názory osobností: sborník příspěvků a názorů*. Brno: Bachant, 2001. ISBN 80-902631-7-8. s. 22

- Trest smrti dokáže zastrašit případné pachatele trestných činů.⁷⁴

Drbohlav ve své studii výčet podporujících argumentů rozšiřuje takto:

- *Trest smrti je odplata za všechnu bolest a provinění.*
- *Trest smrti není tak ekonomicky nákladný jako trest doživotí.*
- *Trest smrti je ve shodě s morálkou.*⁷⁵

Jelikož mnoho argumentů podporujících trest smrti jsou vyloženým protipólem argumentů zmíněných v předchozí podkapitole, jsou zde rozebrány jen některé.

6.2.1 Ochrana před opakováním činu

Argument, který vychází z naprosto logické podstaty. Pokud je pachatel trestného činu popraven, svůj čin nemůže zopakovat. Pokud na pachatele uvalíme doživotní trest, nejen, že může nadále pokračovat ve své činnosti ve věznicí, protože pro něj už neexistuje žádná vyšší sankce, ale také existují procesy, díky nimž je schopen se po jisté době dostat zpět na svobodu. Jedná se tedy o pojistku, na jejímž základě by mělo být zamezeno případné recidivě. Drbohlav se ve své studii k argumentu vyjadřuje takto: „*Je nutné, aby nebezpeční pachatelé byli navždy separováni od společnosti a vzdáleni konání zla. Pokud je cestou takové jistoty smrt nebo doživotí již není podstatné, pokud proces takového trestu bude úměrný činům pachatele.*“ Doživotní trest v naší zemi ovšem separaci od společnosti navždy nezaručuje. Výkon trestu znamená i velký nápor na psychiku odsouzeného, který velmi často přispívá k negativnímu chování a duševním poruchám.⁷⁶ A jak bylo již výše zmíněno, u osob odsouzených k výjimečnému trestu je předpokládána jistá psychická narušenost. I z tohoto důvodu může být propuštění vězně společnosti minimálně neprospěšné.

6.2.2 Ekonomická nákladnost

Tento argument se od ostatních nejvíce odlišuje tím, že o něm nelze uvažovat na základě filozofické nebo morální roviny, ale jedná se o čistě pragmatický názor. Pro širokou veřejnost je velmi těžko uchopitelný, protože vyžaduje hlubší náhled do problematiky

⁷⁴ Pražský studentský summit. *Trest smrti*. [online]. 2017 [cit. 14.02.2022]

⁷⁵ DRBOHLAV, Andrej. *Etopedie I: trest smrti versus trest života pro sériové vrahy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005, 151 s. : il. ; 21 cm. ISBN 80-7041-163-5. s. 84

⁷⁶ NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 2010, 256 s. ; 21 cm. ISBN 978-80-87212-41-7. s. 86

financování částí soudního procesu. Pokud bychom porovnávali trest odnětí svobody na doživotí a trest smrti může se efektivnější zdát právě absolutní trest. V podstatě ale nelze jednoznačně určit, zda je ekonomicky výhodnější pachatele živit ve věznici, nebo ho usmrtit, záleží na soudních systémech v jednotlivých zemích.

II. EMPIRICKÁ ČÁST

7 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ TÝKAJÍCÍ SE NÁZORU SPOLEČNOSTI NA TREST SMRTI

Empirická část bakalářské práce se věnuje názoru společnosti na absolutní trest. Cílem této části je na základě získaných odpovědí je zjistit aktuální názorovou skutečnost na otázky týkající se trestu smrti.

7.1 Cíl průzkumného šetření a hypotézy

Průzkum v empirické části byl proveden formou kvantitativního výzkumu. Cílem empirické části bakalářské práce je zjistit názor společnosti na znovuzavedení trestu smrti, zda si myslí, že by zavedení tohoto trestu vedlo ke snížení kriminality v zemi, jaké formy absolutního trestu se společnosti jeví jako nejpříjemnější, jaké jsou všeobecně největší obavy s ním spojené.

K dosažení stanovených cílů byly na základě prostudovaných materiálů stanoveny tyto hypotézy:

H1: Předpokládáme, že více než polovina respondentů ve věkové kategorii od 16 do 25 let se vyslovila záporně ke znovuzavedení trestu smrti.

Při stanovení hypotézy jsem vycházela z výzkumů veřejného mínění, dle kterých postupně přibývá odpůrců absolutního trestu.

H2: Předpokládáme, že nadpoloviční většina respondentů podporujících tuto sankci si myslí, že trest smrti odradí potenciální pachatele od vykonání činu.

Tato hypotéza byla vymezena na základě jednoho z nejzmiňovanějších argumentů, a to odstrašení potenciálního pachatele. Zastánci trestu smrti míní, že by trest smrti preventivně působil na společnost a došlo tak ke snížení kriminality.

H3: Předpokládáme, že nejobávanější skutečností při znovuzavedení trestu smrti, je možnost justičních omylů.

Hypotéza má základ v argumentu, který zastávají odpůrci absolutního trestu. Ti tvrdí, že žádný člověkem řízený systém není neomylný a mohlo by tak dojít k odsouzení nevinného člověka.

H4: Více než 75 % respondentů by při případném znovuzavedení trestu smrti bylo pro usmrcení pachatele pomocí smrtící injekce.

Hypotéza vychází z předpokladu, že se tato forma usmrcení jeví jako nejhumánnější typ popravky, při které odsouzený netrpí.

H5: Nadpoloviční většina by pro sebe, v případě, že by si bylo možné zvolit, vybrala absolutní doživotní trest (bez možnosti propuštění)

Tato hypotéza vychází z předpokladu, proměny trestního zákoníku v souvislosti se změnou politického režimu, tedy možného propuštění při změně režimu.

7.2 Metodologie

Pro dosažení výše stanovených cílů průzkumu a ověření hypotéz byla zvolena kvantitativní metoda výzkumu, který proběhl na základě dotazníkového šetření. Tato forma se mi zdála jako nejvhodnější pro rychlé získání odpovědí, zároveň je jím možno oslovit větší počet dotazovaných. Dotazník je anonymní a je sestaven z 19 otázek. První 4 otázky jsou demografické – zaměřují se na údaje o respondentovi, v případě mého dotazníku se jedná o pohlaví, věk, vzdělání a politické sympatie. Dále obsahuje 11 otázek s možností jedné odpovědi, možné odpovědi jsou: rozhodně ano, spíše ano, rozhodně ne, spíše ne a nemám názor, 1 otázku s možností více odpovědí a 3 otázky otevřené, které slouží pro doplnění otázky předcházející. Respondenti se zde mohou vlastními slovy vyjádřit k předchozí otázce a zdůvodnit svou odpověď. Celý dotazník je připojen jako příloha A.

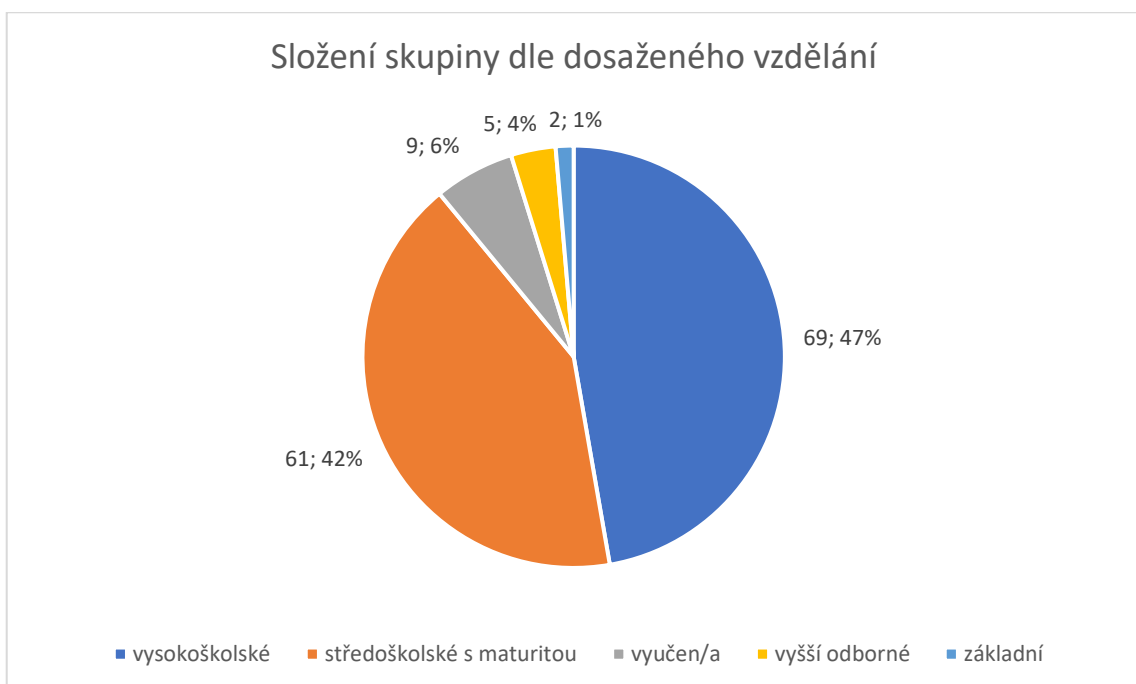
Otázky byly formulovány na základě stanovených hypotéz. Pro ujištění, zda jsou srozumitelné byl nejprve zahájen předvýzkum, při kterém byl dotazník zaslán 20 respondentům, kteří pomohli s upravením otázek tak, aby byly jednoznačně formulované, také tím byla zjištěna časová náročnost na vyplnění celého dotazníku. Časová náročnost na vyplnění jednoho dotazníku byla 7-10 minut.

7.3 Charakteristika zkoumané skupiny

Průzkum probíhal během 2 měsíců, únor a březen 2022 s celkovým počtem 318 respondentů a byl proveden v okrese Náchod, jehož rozloha je 851,57 km² a počet obyvatel 109 487. Jelikož byl dotazník vytvořen v internetovém prostředí, bylo snazší dostat ho mezi více lidí. Zaslala jsem ho do školy, na různá pracoviště a mezi rodinné příslušníky. Byl zpřístupněný pouze pro osoby, které k němu měly přímý odkaz. Jednalo se o náhodný výběr respondentů se spodní věkovou hranicí 16 let.

Z celkového počtu 148 respondentů bylo ve věku 16–25 let 44 respondentů, ve věku 26–35 let 40 respondentů, ve věku 36–45 let 30 respondentů, ve věku 46–60 let 32 respondentů a ve věku 61 a více respondenti 2. Lidé ve věku nad 61 let povětšinou odmítali na toto téma odpovídat, proto se nepodařilo nashromáždit dostatek dat pro zařazení této věkové skupiny do výzkumu. Výzkum byl tedy uskutečněn na základě odpovědí 146 respondentů, bez věkové skupiny 61 let a více.

Zkoumanou skupinu tvoří z 56,8 %, tedy z nadpoloviční většiny, ženy. Následující graf ukazuje složení skupiny na základě dosaženého vzdělání.

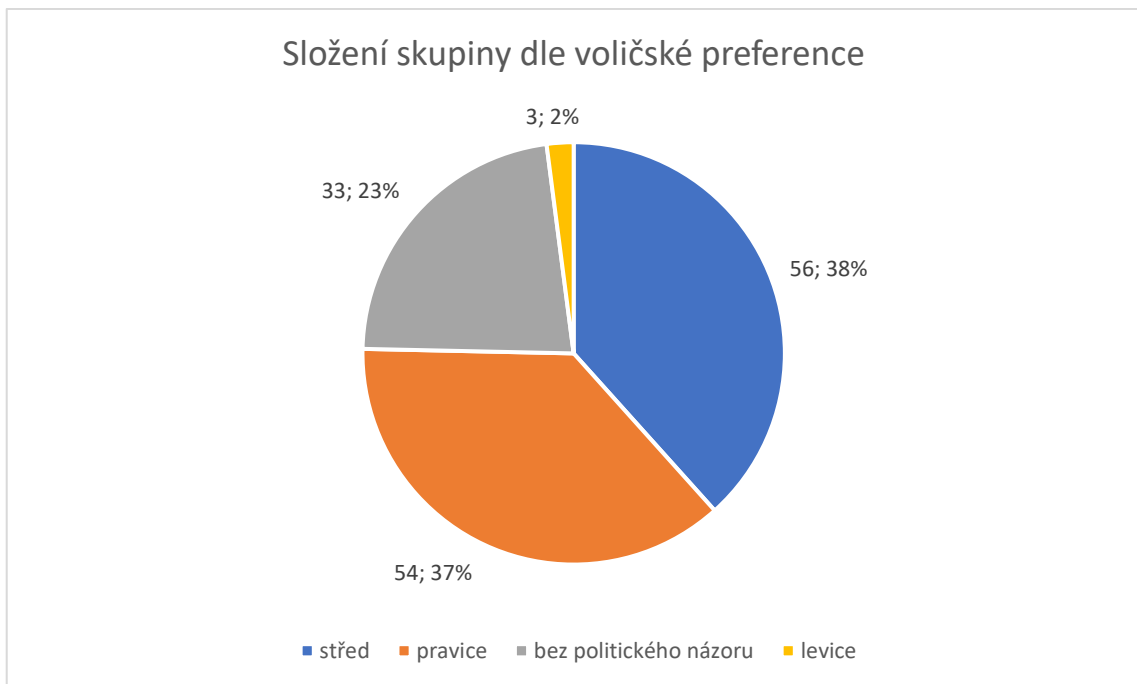

Graf 2: Složení skupiny dle dosaženého vzdělání

Zdroj: Vlastní zpracování

Vidíme, že naprostou většinu tvoří lidé s vysokoškolským a středoškolským vzděláním, dohromady tvoří 89 % celé zkoumané skupiny.

Další graf znázorňuje, na jakou stranu politického spektra se respondenti řadí.

Graf 3: Složení skupiny dle voličské preference

Zdroj: Vlastní zpracování

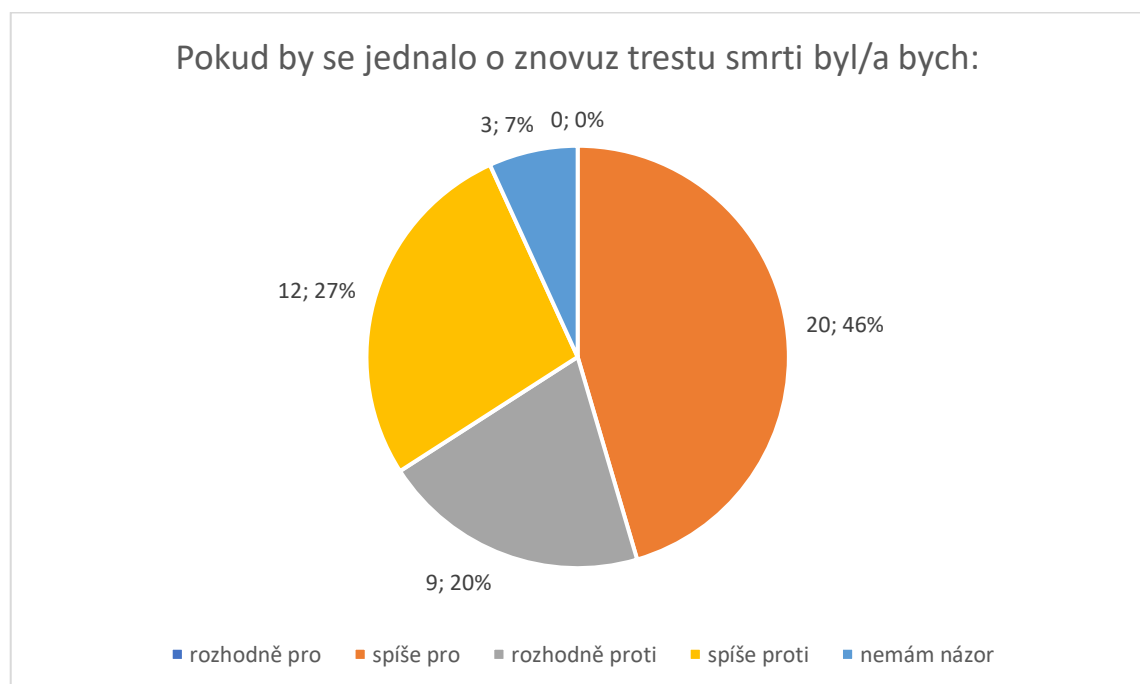
Vyčteme z něj, že téměř shodně 37 % a 38 % je voličů pravice a politického středu, 23 % nemá politický názor a úplně nejméně, 2 % respondentů jsou voliči levice.

8 NÁZOR SPOLEČNOSTI NA ZNOVUZAVEDENÍ TRESTU SMRTI

Za současných právních předpisů je trest smrti v České republice naprosto nemožné zavést. Trest smrti byl na našem území v roce 1990 zrušen zákonem č. 175/1990 Sb., zakazuje ho článek 6 Listiny základních práv a svobod. Mimo jiné je ČR členem mezinárodních organizací, např. Rada Evropy, které absolutní trest také zakazují.

Debata o trestu smrti je morální společenské dilema, na které nikdy nenalezneme jedno konkrétní a správné řešení. Vždy tu budou dva tábory, které si své názory a argumenty budou navzájem vyvracet.

K hypotéze H1, která zní: „*Předpokládáme, že více než polovina respondentů ve věkové kategorii od 16 do 25 let se vyslovila záporně ke znovuzavedení trestu smrti.*“, se vztahují otázky č. 5, 6 a 9. Otázka č. 5 přímo zjišťuje názor na znovuzavedení absolutního trestu, otázka č. 6 je otevřená, respondenti se zde vlastními slovy mohli vyjádřit, proč jsou pro nebo proti. Následující graf ukazuje názor věkové skupiny 16–25 let na znovuzavedení trestu smrti.

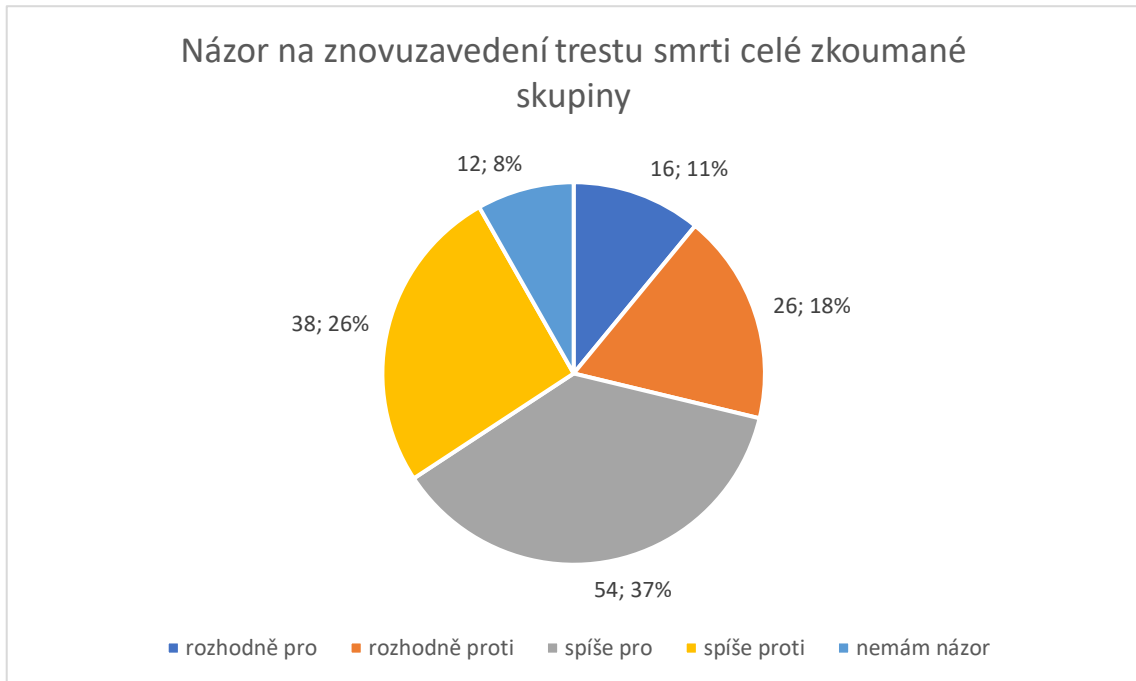

Graf 4: Pokud by se jednalo o znovuz trestu smrti

Zdroj: Vlastní zpracování

Z grafu vyčteme, že 46 % respondentů z této věkové kategorie by bylo spíše pro zavedení trestu smrti, 27 % volilo odpověď, že jsou spíše proti, 20 % je rozhodně proti a 7 % respondentů na toto téma nemá názor.

Následující graf pracuje s daty od celého zkoumané skupiny.

Graf 5: Názor na znovuzavedení trestu smrti celé zkoumané skupiny

Zdroj: Vlastní zpracování

Dle získaných dat by 11 % dotazovaných bylo rozhodně pro, 37 % spíše pro, 18 % rozhodně proti, 26 % spíše proti a 8 % na problematiku nemá názor.

Otevřená otázka č. 6 zjišťovala, jaký je hlavní důvod odpovědi respondentů na předešlou otázku. Nejčastější důvody pro zavedení trestu byly:

- za některé trestné činy je pouze odnětí svobody nepřiměřený trest
- vrah, který sebral život někomu jinému na ten vlastní také nemá právo
- tito zločinci by neměli zaplňovat věznice a neměli by mít možnost vrátit se do společnosti
- potencionální pachatelé by si mohli uvědomit, jaké následky mohou být vyvozeny

V těchto názorech můžeme pozorovat argumenty retencionistů, v prvním i druhém bodu je zjevný argument odplaty, kdy by trestný čin měl být odčiněn sankcí na stejné úrovni, třetí bod se zabývá ekonomickou stránkou problému a také kooperuje s argumentem

pojistky, kdy je společnost smrtí pachatele ochráněna od případné recidivy. Ve čtvrtém bodě vidíme jasný argument odstrašení.

Nejčastější důvody proti zavedení trestu smrti byly:

- možnost justičních omylů
- trest odporuje lidským právům, je nehumánní
- smrt je moc „jednoduchá“, vězení donutí člověka se nad sebou zamyslet

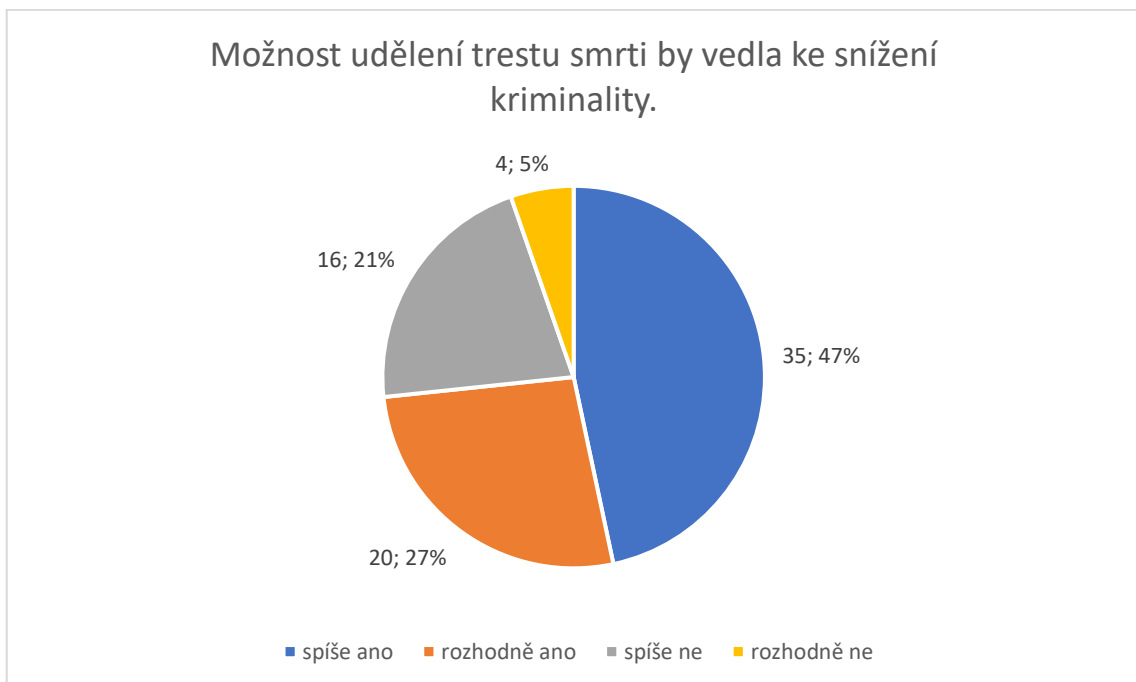
Všechny nejčastější důvody nejlépe shrnuje odpověď jednoho z respondentů, která zní: *„Trest smrti mi přijde v každém případě nepřiměřený, neetický a morálně špatný. Navíc si myslím, že hrozba trestu smrti příliš neodradí viníka trestný čin spáchat. Ekonomicky se to taky tolik nevyplatí. A navíc soudci jsou lidé a lidé chybují. Každý se může splést, rozhodnout na základě špatných důkazů, můžou se důkazy pro nevinu objevit až za několik (desítek) let po vynesení rozsudku. Zkrátit trest nebo poskytnout kompenzaci za chybu soudu můžu realizovat, ale život už nikdy člověku nevrátím.“*

Jak vyplývá z výše umístěného grafu, hypotéza H1 se nepotvrdila. Proti znovuzavedení bylo sice o procento více respondentů než pro, ale nejedná se o nadpoloviční většinu.

9 NÁZOR SPOLEČNOSTI NA ARGUMENT ZASTRAŠENÍ

Jedním z názorů abolicionistů je, že by možnost udělení trestu smrti vedla ke snížení kriminality. Představa tohoto trestu by měla potencionální pachatele odradit od spáchání trestného činu.

K tomuto argumentu byla vymezena hypotéza H2. „*Předpokládáme, že nadpoloviční většina respondentů podporujících tuto sankci si myslí, že trest smrti odradí potencionální pachatele od vykonání činu.*“ Pro ověření této hypotézy byla nápomocná otázka č. 8. Následuje graf, který zachycuje postoj respondentů podporujících znovuzavedení trestu smrti na názor, že by možnost udělení absolutního trestu vedla ke snížení kriminality. Znovuzavedení trestu by ze 146 dotázaných podpořilo 75 respondentů, což odpovídá 51,4 % výzkumné skupiny.

Graf 6: Možnost udělení trestu smrti by vedla ke snížení kriminality.

Zdroj: Vlastní zpracování

Z 75 pěti respondentů 35 (47 %) zvolilo spíše ano, 20 (27 %) rozhodně ano, 16 (21 %) spíše ne a 4 (5 %) se domnívá, že by tato sankce na situaci ohledně snížení kriminality neměla žádný vliv.

Ze získaných dat tedy vyplývá, že 74 % respondentů podporujících trest smrti zastává názor, že by eventuální udělení této sankce mělo odstrašující efekt. Hypotéza H2 se potvrdila, 74 % respondentů představuje nadpoloviční většinu.

10 OBAVY SPOJENÉ SE ZNOVUZAVEDENÍM TRESTU SMRTI

Obav spojených s trestem smrti existuje velké množství. K těm nejvíce zmiňovaným patří zneužití trestu a možnost justičního omylu neboli odsouzení nevinného člověka. Obavám se věnuje otázka č. 16, na navazuje otevřená otázka č. 17, která si klade za cíl zjistit konkrétní obavy. Následující graf vychází z otázky č. 16, která zní: Existuje něco, čeho byste se ve spojitosti s trestem smrti obávali?

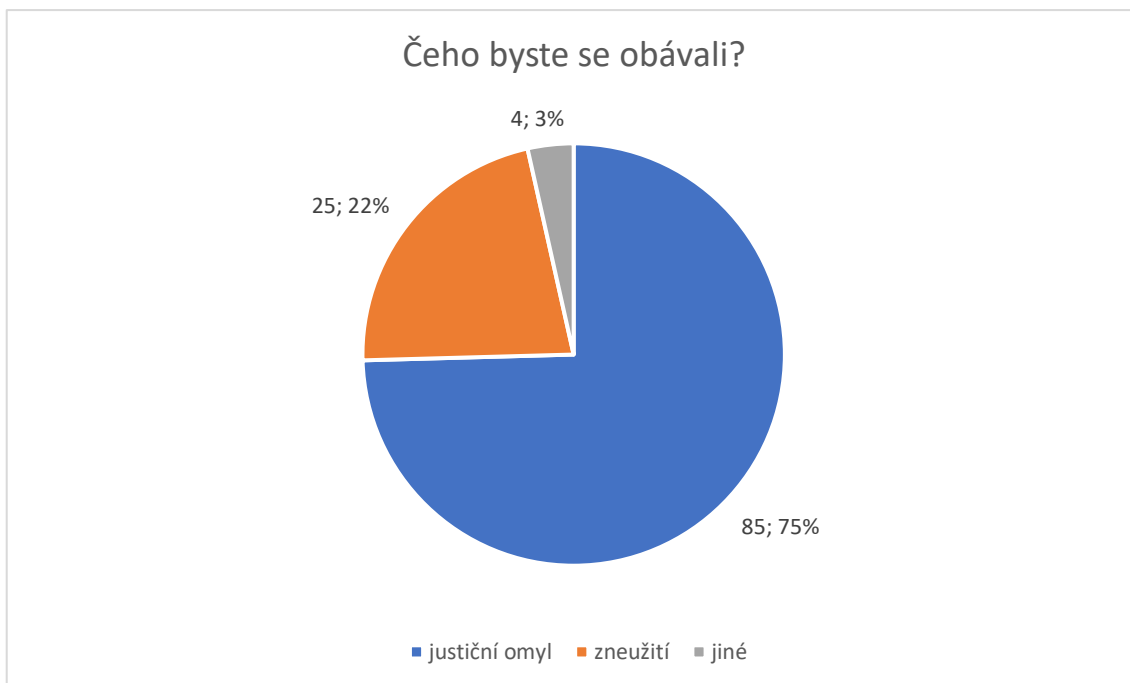

Graf 7: Existuje něco, čeho byste se ve spojitosti s trestem smrti obávali?

Zdroj: Vlastní zpracování

Z grafu jednoznačně vyplývá, že u více jak $\frac{3}{4}$ respondentů existují jisté obavy, které by znovuzavedení trestu smrti přineslo. Obavy se objevují jak u respondentů, kteří se ke znovuzavedení vyjádřili záporně, tak u těch, jejichž odpověď byla kladná.

Na hypotézu H3, která zní: „*Předpokládáme, že nejobávanější skutečností při znovuzavedení trestu smrti, je možnost justičních omylů.*“ Otázka byla otevřená, každý respondent mohl napsat své konkrétní obavy. Z vyhodnocených odpovědí vychází následující graf.

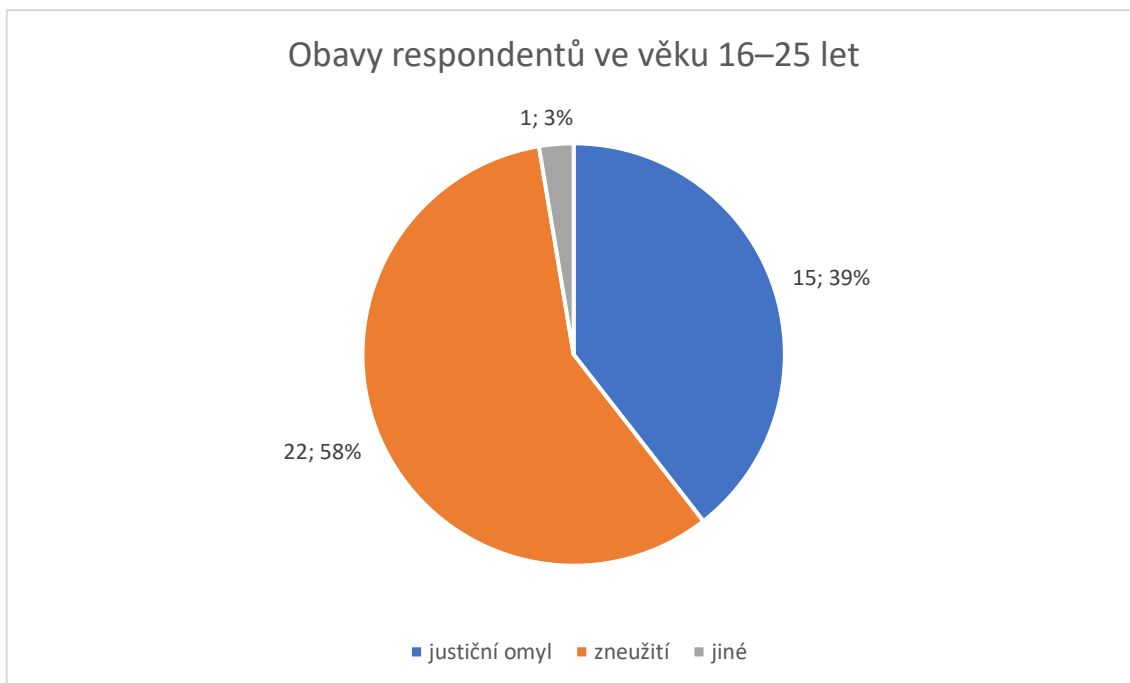

Graf 8: Čeho byste se obávali?

Zdroj: Vlastní zpracování

Obavy jednotlivců se vesměs nelišily, opakovaly se stále stejné odpovědi. Nejčastěji zmiňovanou obavou je možnost justičních omylů, tuto odpověď zvolilo 85 osob, což ze 114 respondentů odpovídá 75 %. Druhou nejčastější odpovědí byla možnost zneužitelnosti trestu, zneužitelnost byla v některých případech konkretizovaná na politickou. Tyto obavy vyslovilo 22 % respondentů. Další odpovědi se týkaly spíše psychologické roviny. Objevovaly se obavy o rodinu, tedy že by měli strach, že se tento trest přímo dotkne někoho z blízkých a také o mentální zdraví těch, kteří by případné exekuce vykonávali.

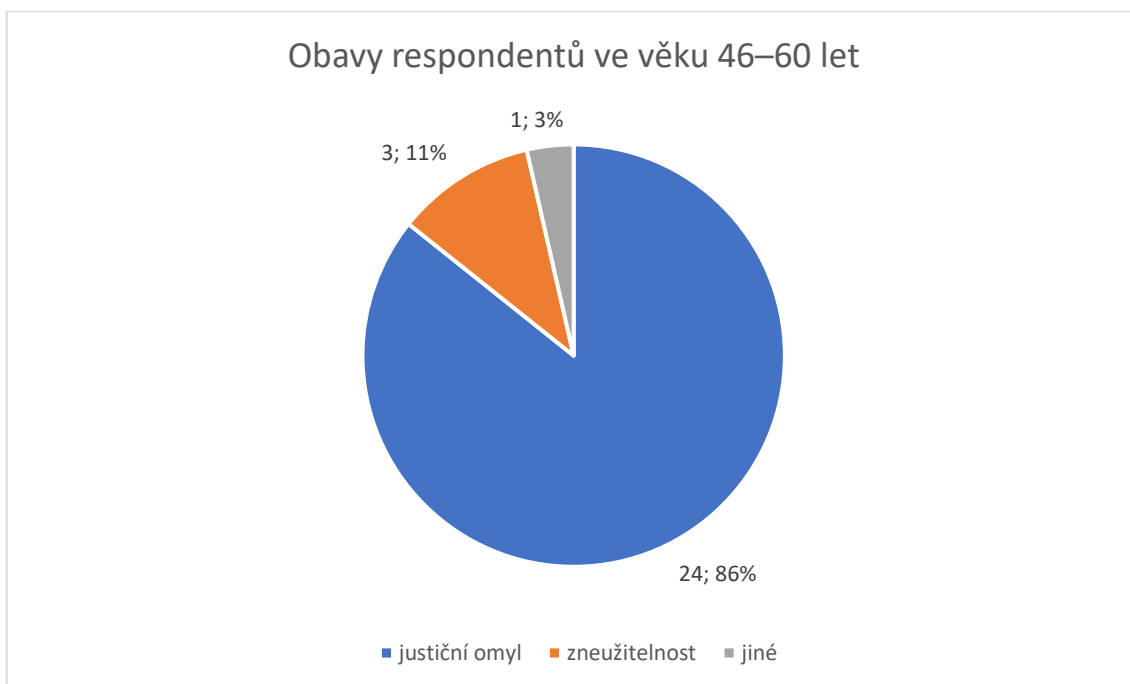
Zajímavostí je, že od nejmladší věkové skupiny po nejstarší se odpovědi proměňují.

Graf 9: Obavy respondentů ve věku 16–25 let

Zdroj: Vlastní zpracování

Z tohoto grafu lze vyčíst, že respondenti ve věku 16–25 let by se nejvíce obávali zneužitelnosti trestu a v případě této skupiny se z převážné části (75 %) jednalo zneužívání trestu k politickým účelům.

Graf 10: Obavy respondentů ve věku 46–60 let

Zdroj: Vlastní zpracování

Naopak skupina ve věku 46–60 let by se nejvíce obávala možnosti justičního omylu. Z 28 respondentů, kteří odpověděli, že by z trestu měli obavy, jich 24 uvedlo právě omylnost lidského faktoru, soudu.

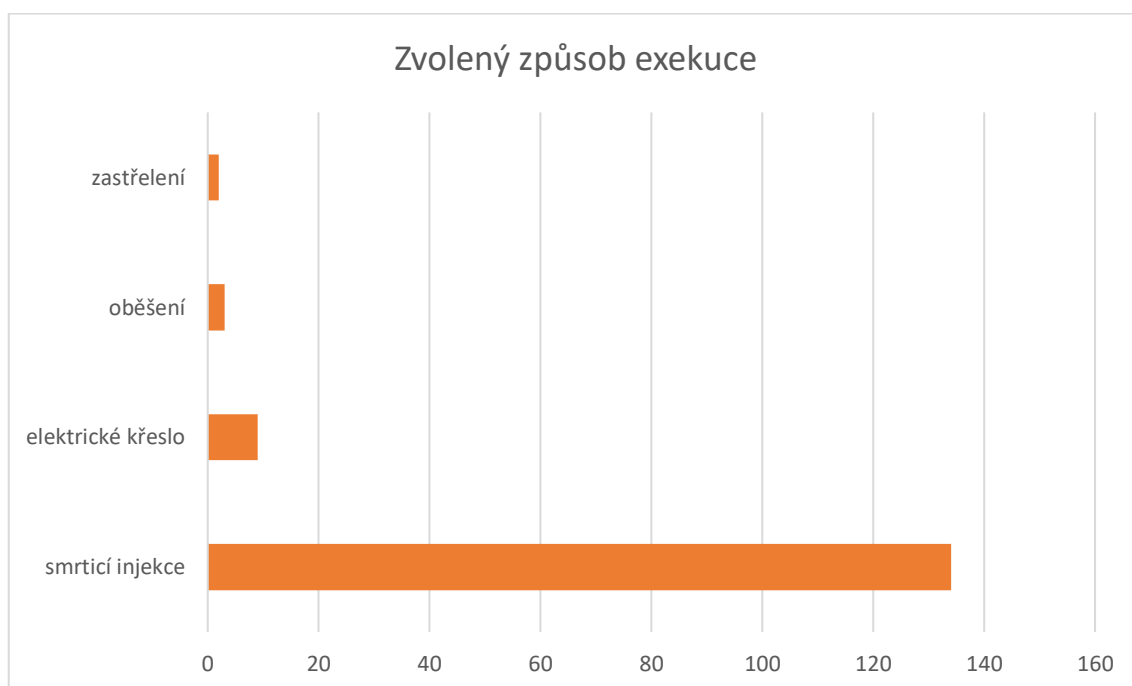
Hypotéza H3, která byla stanovena pro obavy z absolutního trestu byla potvrzena. Pro zkoumaný celek platí, že nejobávanější entitou je právě možnost justičního omylu. Pokud bychom hypotézu ověřovali napříč věkovými skupinami, pokaždé by se ji potvrdit nepodařilo.

11 ZPŮSOB EXEKUCE

Trest smrti je s lidstvem od nepaměti, proto také bylo vynalezeno mnoho různých způsobů, jak akt popravky vykonat, počínaje od nejprimitivnějších metod až po promyšlené smrtící nástroje. Nejprve byl trest hlavně odplatou za čin, pachatel měl co nejvíce trpět, proto byl doprovázen mučením a způsoby, kterým byl vykonáván, byly velmi nevybíravé. Postupně docházelo ke zdokonalování techniky a vědy a s tím i k obměnám absolutního trestu. Vývoj směřoval spíše k myšlenkám ochrany společnosti než pomstě a odplatě pachateli. Tato kapitola se věnuje výběru způsobu exekuce, pokud by došlo ke znovuzavedení trestu.

Hypotéza H4 byla stanovena ve znění: „Více než 75 % respondentů by při případném znovuzavedení trestu smrti bylo pro usmrcení pachatele pomocí smrtící injekce.“ Pro ověření této hypotézy byla stanovena otázka č. 7, která zní: Pokud by trest smrti byl znovu zaveden, jaký způsob byste zvolil/a? Respondenti měli na výběr ze 4 možností: smrtící injekce, elektrické křeslo, zastřelení, oběšení, nebo mohli zvolit odpověď „jiná“ a navrhnout způsob, který nebyl v nabídce. V této otázce byla možnost více odpovědí.

Následující graf zobrazuje varianty trestu smrti, které respondenti označili.

Graf 11: Zvolený způsob exekuce

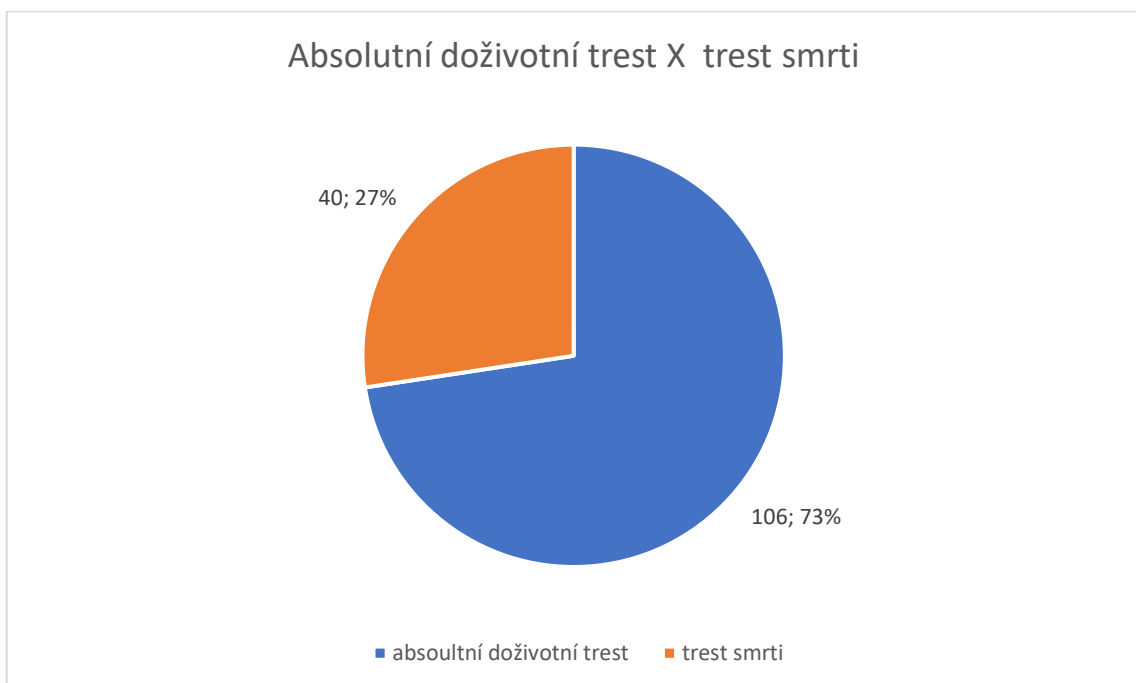
Zdroj: Vlastní zpracování

Z grafu je patrné, že většina dotazovaných by volila usmrcení pachatele pomocí smrticí injekce. Smrticí injekce byla označena 134krát, elektrické křeslo 9krát, oběšení a zastřelení 3krát, možnost „jiná“ neoznačil nikdo.

Hypotéza H4, týkající se způsobu trestu smrti, byla potvrzena.

12 ABSOLUTNÍ DOŽIVOTNÍ TREST VERSUS TREST SMRTI

Tato otázka se více týká spíše psychologické roviny, i odpovědi respondentů byly spíše více emocionální než pragmatické. Pro ověření hypotézy, která zní: *Nadpoloviční většina respondentů by pro sebe, v případě, že by si bylo možné zvolit, vybrala absolutní doživotní trest (bez možnosti propuštění)*. je určena otázka č. 18, na kterou navazuje otevřená otázka č. 19, která vyžaduje zdůvodnění volby. Na otázku, zda by si dotazovaní zvolili absolutní doživotní trest nebo trest smrti odpovídá následující graf.

Graf 12: Absolutní doživotní trest X trest smrti

Zdroj: Vlastní zpracování

Z grafu vyčteme, že 73 % dotazovaných by si raději zvolilo absolutní doživotní trest a zbývajících 27 % trest smrti.

Následovala otázka, která vyžadovala zdůvodnění předchozí volby respondentů. Ti, kteří zvolili absolutní doživotní trest nejčastěji zmiňovali (dle počtu odpovědí sestupně):

- strach ze smrti
- láska k životu
- nejedná se o nevratnou záležitost, změna politického režimu může znamenat naději na propuštění

Z odpovědí jasně vyplynulo, že naprostá většina dotazovaných, kteří by si vybrali absolutní doživotní trest má strach ze smrti nebo si svého života váží natolik, že si v žádném případě nechtějí připustit, že by mohl být zkrácen již tak omezený čas, který strávíme na živu. Odpovědi byly velmi emocionální. Jeden z respondentů uvedl: „Jsem člověk, který má rád život a je vděčný za každý den, který tu může strávit. Náš čas je omezený, nikdo nevíme, kdy odejdeme a nedokážu si představit, že bych si tento čas ještě zkrátil.“

Ti, kteří by raději volili trest smrti odpovídali nejčastěji takto (dle počtu odpovědí sestupně)

- ušetření se výčitkám svědomí – kratší doba trápení
- život strávený ve vězení je zbytečný

Opět se jednalo pouze o emocionální odpovědi, které nejčastěji směřovaly k výčitkám svědomí a tomu, že trest smrti by trápení ukrátil. Další odpovědi se týkaly zbytečnosti života stráveného ve vězení, prázdného života bez milovaných. Tato otázka je ovšem velmi těžká na zodpovězení, pokud se člověk do podobné situace nedostane.

Hypotéze H5 týkající se volby trestu pro sebe byla potvrzena. 73 %, tedy téměř $\frac{3}{4}$ dotazovaných, by raději volilo absolutní doživotní trest. Ze získaných odpovědí se však podařilo zjistit, že hlavní důvody jsou emocionální, a to nejčastěji strach ze smrti.

13 SHRnutí VÝSLEDKŮ

Po provedeném dotazníkovém šetření a následném vyhodnocení získaných dat se z 5 stanovených hypotéz podařilo 4 potvrdit. Výzkum nastínil názor veřejnosti na případné znovuzavedení trestu smrti. Z dat, které se podařilo získat, vyplývá, že výzkumná skupina je rozdělená téměř napůl, 48 % dotazovaných trest smrti schvaluje, 44 % je proti, zbytek nemá názor. Téměř $\frac{3}{4}$ respondentů, kteří jsou zastánci trestu smrti, si myslí, že by se snížila kriminalita v zemi, pokud bychom měli možnost ho uložit. Podařilo se nám zjistit, že nejčastějšími obavami spojenými s touto sankcí je její zneužitelnost a možnost usmrcení nevinného člověka, že preferovaným způsobem usmrcení pachatele je s velkou převahou smrticí injekce, kterou dotazovaná vnímají jako nejhumánnější metodu. Při ověřování poslední hypotézy jsem došla k závěru, že převážná část dotazovaných má strach ze smrti

ZÁVĚR

Problematika trestání nás bude provázet po celou existenci, jedná se o skutečnost, která je důležitá pro fungování společnosti, a bez které se lidstvo neobejde. Hlavním cílem celého procesu by dle mého názoru měla být ochrana společnosti a náprava pachatele, pokud je možná. S názory, které tvrdí, že trest plní zastrašující funkci nesouhlasím, mnoho incidentů je pácháno pod vlivem různých omamných látek, či v afektu, v tomto případě se člověk nad možnými následky nezamýšlí. Zločincům, kteří svůj čin promyslí a poté provedou, chybí jistá schopnost sebereflexe a myslím, že člověk, který takto jedná, není psychicky v pořádku, proto bych v tomto případě funkčnost zastrašení také popřela. Argument proti trestu smrti, se kterým souzním, je možnost justičních omylů, každý z nás je omylný, a i když se říká, že chybami se člověk učí, v tomto případě by jedna chyba přinesla fatální následky. Stejně obavy, které si s absolutním trestem spojuji já, vyjádřilo i 75 % z těch dotazovaných, kteří nějaké obavy v souvislosti s trestem smrti pocítují. Ke dvěma výše zmíněným argumentům se podobně vyjadřuje předseda poslaneckého klubu Pirátů Jakub Michálek: „*Ze statistik neplyne, že by v zemích, kde je trest smrti zaveden, byla nutně nižší kriminalita. Ze zahraničí, například USA, navíc víme o časté chybovosti, a to zejména vůči menšinám.*“⁷⁷ S tímto názorem v podstatě souhlasím, pouze nejsem úplným odpůrcem trestu smrti. Můj osobní názor je, že by každý stát měl mít alespoň jednu velmi přísnou sankci, ke které by se přistupovalo pouze v nejdůležitějších případech, které by byly značně prokazatelné, ať by se jednalo o absolutní doživotí či trest smrti. Spíše bych se přiklonila k absolutnímu doživotí lidem, kteří nemají šanci na nápravu. Myslím, že se jejich propuštění, po vysokém trestu odnětí svobody, neobejde bez problémů, které by se týkaly psychického zdraví propuštěného nebo možné recidivy. Také si myslím, že by tito lidé měli mít povinnost pracovat, (stejně jak tomu bylo dříve např. v uranových dolech) vykonávat práci, která je pro člověka jistým způsobem nebezpečná. Proč by tuto práci měli dělat slušní lidé s vidinou toho, že jim ubližuje na zdraví. Pokud by mělo dojít ke znovuzavedení trestu smrti, byla bych pro jeho udílení teroristům a profesionálním vrahům, kteří mají svůj čin do nejmenších detailů naplánovaný. Zcizí tím právo na život nejednomu člověku, proto jim toto právo také může být upřeno.

⁷⁷ JANUŠ, Jan. *Tresty budoucnosti*. Praha: Info.cz, 2020, 125 s ; portréty ; 21 cm. ISBN 978-80-907780-0-9. s. 84

Bakalářská práce se stručně věnovala historii trestu smrti na našem území, zmapovala nejčastější způsoby poprav, které lidé vykonávali nebo stále vykonávají. V práci jsou zmíněny nejčastější argumenty týkající se přijatelnosti absolutního trestu.

Empirická část se věnovala názoru společnosti na případné znovuzavedení trestu. Z dat jasně vychází, že nejmladší dotazovaná skupina (16–25 let), by byla převážně proti, pokud bychom shrnuli výsledky celého výzkumného celku, 48 % trest schvaluje, 44 % odmítá a zbylých 8 % nemá názor.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Tištěné zdroje

BEST, Cornélie C. *Trest smrti v německo-českém porovnání*. Brno: Doplněk, 1996, 177 s. 21 cm. ISBN 80-85765-56-X.

DRBOHLAV, Andrej. *Etopedie I: trest smrti versus trest života pro sériové vrahy*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005, 151 s. : il. ; 21 cm. ISBN 80-7041-163-5.

FRANCEK, Jindřich a Miroslav ANTL. *Zločin a trest v českých dějinách*. Rybka : Knižní klub, 1999, 461 s. : il. ; 24 cm. ISBN 80-242-0087-2.

HAMERSKÝ, Milan J. *Přijatelnost trestu smrti: otázky a odpovědi: názory osobností: sborník příspěvků a názorů*. Brno: Bachant, 2001. ISBN 80-902631-7-8.

CHMEL, Ladislav. *Nejslavnější popravy*. Praha: Petrklíč, 2004, 175 s. : il. ; 22 cm. ISBN 80-7229-107-6.

In: Státní zastupitelství. -- ISSN 1214-3758. -- Roč. 5, č. 10 (2007), s. 12

JANUŠ, Jan. *Tresty budoucnosti*. Praha: Info.cz, 2020, 125 s ; portréty ; 21 cm. ISBN 978-80-907780-0-9.

KALVODOVÁ, Věra. Masarykova univerzita. Právnická fakulta. *Trest odnětí svobody na doživotí*. Brno: Masarykova universita, 1995, 92 s. ; 21 cm. ISBN 80-210-1197-1.

KALVODOVÁ, Věra. *Trest odnětí svobody a jeho výkon*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, 189 s ; 21 cm. ISBN 978-80-7552-163-7.

LATA, Jan. *Účel a smysl trestu*. Praha: LexisNexis, 2007, 114 s. ; 21 cm. ISBN 978-80-86920-24-5.

MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. dopl. vyd. Praha: Linde, 2003, 673 s. : il. ; 22 cm. ISBN 80-7201-433-1.

MONESTIER, Martin a Jindřich FRANCEK. *Historie trestu smrti: dějiny a techniky hrdelního trestu od počátků po současnost*. Vyd. 3. Přeložil Vladimír ČADSKÝ. Praha: Rybka, 1999. ISBN 80-86182-39-8.

NAVRÁTILOVÁ, Jana. *Výjimečný trest*. Praha: Leges, 2010, 256 s. ; 21 cm. ISBN 978-80-87212-41-7. s. 86

NOVOTNÁ, Hedvika, Ondřej ŠPAČEK a Magdaléna ŠŤOVÍČKOVÁ. UNIVERZITA KARLOVA. FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2019, 495 stran ; 24 cm. ISBN 978-80-7571-025-3.

NOVÝ, Jan. Veřejné popravky v českých dějinách. *In: Nejznámější veřejné popravky v dějinách*. Frýdek-Místek: Alpress, 2009, 316 s. : il., portréty ; 21 cm. ISBN 978-80-7362-711-9.

PEJČOCH, Ivo a Jiří PLACHÝ. *Ženy na popravišti: tresty smrti vykonané v Československu na ženách v rámci retribučního soudnictví v letech 1945-1948*. Cheb: Svět křídel, 2016, 211 stran : ilustrace, portréty, faksimile ; 25 cm. ISBN 978-80-87567-86-9.

POPOVIČOVÁ, Darina. Absolutní trest z hlediska práva na život – filosoficko-právní analýza. *In: Časopis pro právní vědu a praxi*. ISSN 1210-9126. Roč. 15, č. 4 (2007) s. 357

ŘEHÁČEK, Jan. Výkon trestu odnětí svobody na doživotí.

In: Státní zastupitelství. ISSN 1214-3758. Roč. 5, č. 10 (2007), s. 12

SCHREIBER, Hermann a Tomáš KURKA. *Trest smrti v dějinách lidstva*. Praha: Naše vojsko, 2008. ISBN 978-80-206-0975-5.

Elektronické zdroje

Evropský a Světový den proti trestu smrti (10. října 2021): společné prohlášení vysokého představitele jménem Evropské unie a generální tajemnice jménem Rady Evropy – Consilium. [online]. Dostupné z:

<https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2021/10/08/european-and-world-day-against-the-death-penalty-joint-statement-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-european-union-and-the-secretary-general-on-behalf-of-the-council-of-europe/>

Kriminalita – trestné činy. Český statistický úřad. [online]. Dostupné z:
https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&z=T&f=TABULKA&katalog=31008&pvo=KRI05&str=v32&evo=v104!_KRI05-H-6068_1

Měsíční statistické hlášení za měsíc únor 2022. Vězeňská služba České republiky [online]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/msh/msh-2022/msh02-2022.pdf>

Trest smrti v roce 2020: Egypt popravý ztrojnásobil, Čína opět v čele. Amnesty International Česká republika [online]. Dostupné z:
<https://www.amnesty.cz/zprava/5086/trest-smrti-v-roce-2020-egypt-popravu-ztrojnásobil-cina-opet-v-cele>

Trest smrti. Amnesty International Česká republika [online]. Dostupné z:
https://www.amnesty.cz/trestsmrti?gclid=Cj0KCQjwpcOTBhCZARIsAEAYLuXKCZuBTiVA2XTLnQ87cmYnnymLgZkiSzBIBeVAhtTfsUvsSlbIH9kaAjrUEALw_wcB

Trest smrti: Globální zrušení je blíž, než kdy jindy!. Amnesty International Česká republika [online]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/zprava/4397/trest-smrti-globalni-zruseni-je-bliz-nez-kdy-jindy>

Ústav pro jazyk český ČSAV. Trest. In: *Slovník spisovného jazyka českého*, 2011. [online] Dostupné z:
<https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=trest&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>

Whole-life jail terms without review breach human rights – European court | Sentencing | The Guardian. Dostupné z:
<https://www.theguardian.com/law/2013/jul/09/whole-life-jail-sentences-without-review-breach-human-rights>

Zabezpečovací detence. Vězeňská služba České republiky [online]. Dostupné z:
<https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-a-upvzd-opava/sekce/zabezpecovaci-detence-1>

Základní informace o Radě Evropy. MPSV [online]. Dostupné z:
<https://www.mpsv.cz/zakladni-informace-o-rade-evropy>

Dokumenty

Listina základních práv a svobod

Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Kriminalita v ČSFR a ČR (1990-2021).....	29
Graf 2: Složení skupiny dle dosaženého vzdělání	36
Graf 3: Složení skupiny dle voličské preference	37
Graf 4: Pokud by se jednalo o znovuz trestu smrti	38
Graf 5: Názor na znovuzavedení trestu smrti celé zkoumané skupiny	39
Graf 6: Možnost udělení trestu smrti by vedla ke snížení kriminality.....	41
Graf 7: Existuje něco, čeho byste se ve spojitosti s trestem smrti obávali?.....	42
Graf 8: Čeho byste se obávali?	43
Graf 9: Obavy respondentů ve věku 16–25 let	44
Graf 10: Obavy respondentů ve věku 46–60 let	44
Graf 11: Zvolený způsob exekuce	46
Graf 12: Absolutní doživotní trest X trest smrti	48

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník k empirické části bakalářské práce